

קובץ
באר התורה

(קעג)

פרשת נשא - שבועות

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

יו"ל

ע"י מכון "יד יוסף"

לעילוי נשמת רבי יוסף מלכא בן עישה ע"ה

*

נשמח לקבל הערות והוספות ותגובות

ולהצטרפות לרשימת התפוצה

ניתן לשלוח ל:

as0583233587@gmail.com

פקס: 036770810

ובסיוע

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

תוכן הענינים:

- האם מי שעשה קידוש בשבועות שחרית בבוקר ובסעודת הבוקר שכח לומר יעלה ויבוא 5
- האם הלומד בליל שבועות וכן הלומד עם בנו יש לו דין עוסק במצוה פטור מן המצוה..... 7
- האם יש לחשוש שמא יגרום החטא בצויתי את ברכתי..... 24
- האם תבניות של תנור צריכות טבילה 33
- האם דיני טבילת כלים ילפינן מדיני טומאה וטהרה 41
- האם כלי פלסטיק חייבים בטבילה..... 53
- בדעת המנחת יצחק האם מדמים דיני טבילת כלים לדיני טומאה וטהרה 53
- ולגבי תנור, וכיור נירוסטה שיש עליו שם כלי לפני שמחברים אותו לקרקע דעת הפוסקים שהרי הוא חייב בטבילה 54
- הוספות והערות לבאר התורה מס' קעג..... 57

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

האם מי שעשה קידוש בשבועות שחרית בבוקר ובסעודת הבוקר שכת
לומר יעלה ויבוא

נח' הראשונים בדין ימים טובים שאין חיוב פת מן התורה, כגון שבועות,
באחד ששכחו לומר ההזכרה יעלה ויבוא האם חוזר, דעת התוס' בסוכה דף
כו' א' בד"ה אי בעי כתבו שאין זה אלא בלילה הראשון של פסח ולילה
הראשון של סוכות שחובה אז לאכול פת אבל לא בשאר ימים טובים
יעו"ש, וכן הוא דעת הרשב"א דף מט ע"א, אבל דעת הרמב"ם בפרק ב'
מהל' ברכות הי"ב, והרא"ש בברכות פ"ז סימן כג, והר"ן והריטב"א
בסוכה דף כז ע"א יעו"ש, ובשו"ע סימן קפח ס"ו כתב שצריך לחזור.

ואולם בבן איש חי ש"א פרשת חוקת הלכה כא כתב דסב"ל ולכן לא
יחזור, חוץ מליל ראשון של פסח וליל ראשון של סוכות שחייב לאכול
בהם פת או מצה יעו"ש, וכן כתב בספר ברכת יוסף מערכה ה' אות סו שהא
אנן קימ"ל דסב"ל אפילו במיעוט כנגד הרוב ואפילו נגד מרן ובפרט
ששיטה זו שאינו חוזר חוץ מליל יו"ט היא שיטת הרשב"א, וכן כתב
בכה"ח סימן קפח אות כד מש"כ בזה, וכן כתב לדינא מרן הגר"ע יוסף
זצוק"ל בהליכות עולם ח"ב עמ' עט, ובחזו"ע יו"ט עמ' קג קד ודחה את
דברי הגר"ש משאש בשו"ת שמש ומגן ח"ב סימן יט שהעלה כדברי מרן
השו"ע שצריך לחזור לראש בברכת המזון בכל יו"ט יעו"ש, וכן כתב
לדינא בשו"ת אור לציון ח"ג פרק יח תשובה א.

ואולם לדינא לבני אשכנז כן יש לחזור וכמו שפסק בשו"ע, וראה שם
באריכות במשנ"ב, ואולם אכתי יש לדון האם מי שעשה קידוש בשבועות
שחרית בבוקר ובסעודת הבוקר שכת לומר יעלה ויבוא. וראיתי למו"ר
הגאון העצום רבי עמרם פריד שליט"א בגליון אומרה לשמך חג השבועות
תשפ"ב, אם בבוקר אחר התפילה עשה קידוש ואכל מזונות יש לדון אם
חוזר לברך. וטעם הדבר משום שיסוד הדין שצריך לחזור על ברכת המזון
כששכח יעלה ויבוא בסעודה, הוא משום שיש חובת סעודה של היום טוב
וחובת הסעודה מחייבת אותו בהזכרה, ולכן חוזר ומברך כששכח את
ההזכרה של יעלה ויבוא, ומשום כן במקום שכבר אכל מזונות הרי שכבר
יצא ידי חובת סעודת היום בסעודת המזונות ונמצא שסעודת המוציא אינה
חובה, ואינו מחוייב לחזור אם שכח להזכיר בה יעלה ויבוא, ובהערה שם
כתב שלמעשה נראה שלכתחילה ראוי באופן זה שיחזור ויטול ידיו ויאכל

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

כביצה פת ויברך ברכת המזון עם יעלה ויבוא ויפטור בזה גם את האכילה הראשונה, שבזה מוציא עצמו מידי ספק, ואם אינו יכול לאכול עוד מספק אינו חוזר ומברך, כיון שיש צד שקיים חובת סעודת יו"ט באכילת המזונות, ולכן מספק אינו חוזר ומברך, ואם לא עבר עדיין זמן עיכול מאכילת המזונות חוזר ומברך ברכת המזון, שהרי כל הצד לפוטרו מברכת המזון הוא משום ספק שמא כבר קיים סעודת יו"ט באכילת המזונות, וגם לצד זה הוא מחוייב בברכת המזון על המזונות שעדיין לא ברך עליהם ברכת המזון אלא על המחיה, והרי הוא מחוייב בברכת המזון לכל הצדדים [וראה בהרחבה בגליון 32]. עכ"ד בגליון שם.

והגר"ע פריד שליט"א אמר לי שאכתי הרי אין לו כוונה לצאת יד"ח בבוקר כי הולך לעשות סעודה בצהריים, ואמרתי לו דהא סו"ס דאם יודע שצריך לחזור משום זה אין בדעתו כן, וממילא יש כאן גלגל החזור.

ובעיקר דבריו י"ל שהרי המשנ"ב בסימן ס' נראה שפוסק לדינא דמצות דרבנן אין צריך כוונה, כן אמר לי מו"ח הגר"ש יאיר שליט"א, וממילא י"ל דסו"ס הרי יצא בקידוש ידי חובה, וציין למש"כ בחזו"ע שבת ח"ב עמ' מז, שכתב שמי שעשה קידוש בבוקר ושכח לומר רצה וכו' בסעודה בבוקר, הרי הוא יצא ידי חובה, ואינו צריך לחזור ולומר רצה.

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

האם הלומד בליל שבועות וכן הלומד עם בנו יש לו דין עוסק במצוה
פטור מן המצוה

בס"ד

ערב מתן תורה תשפ"ב

לכבוד ידידי ורעי הרה"ג בנימין ראובן שלזינגר שליט"א

לאחר עטירת השלו' והברכה

הגיעני בשמחה שאלת כת"ר שליט"א האם הלומד עם בנו יש לו דין עוסק במצוה פטור מן המצוה, והביא כת"ר בקונטרס לחג השבועות של הג"ר נחום נבנצאל שליט"א עמ' 22-23 שכתב בזה בקצרה, וז"ל: במהרש"א בפסחים דף סח ע"ב בחידושי אגדות כתב דחציו לד' האמור שם היינו שיקיים מצות שמחת יו"ט על ידי תלמוד תורה המשמח הלב, והעירו בזה דבר נחמד דהנה בעלמא העוסק במצוה תלמוד תורה אינו פטור משאר מצוות ולא אמרינן בזה העוסק במצוה פטור מן מצוה כומש"כ הרמב"ם, אבל הכא שאני כיון דאינו מצות תלמוד תורה אלא איכא ביה גם המצות דשמחת יו"ט עכת"ד בקצרה.

נראה לענ"ד דאף אי נימא דהכא בלימוד התורה מקיים מצות שמחת יו"ט וחציו לכם כמו שכתב המהרש"א, מ"מ אכתי סו"ס מקיים גם לימוד תורה, וממילא פשוט שאכתי יש להאי דינא דעוסק במצוה פטור מן המצוה.

ואמנם גם בעיקר דביר המהרש"א שמקיים בלימוד תורה בליל שבועות חציו לכם, אינו פשוט לדינא.

וראה מש"כ בזה בקונטרס שערי יוסף שבועות יו"ט (ח"ב עמ' 42) הנה במהרש"א בביצה דף טו ע"ב בחידושי אגדות בד"ה התחילו כתב לחדש שחשבון היום של חציו לה' וחציו לכם אין לו שיכות לחשבון הלילה. ולפי"ז כתב בספר ירושלים במועדיה (שבועות עמ' ריח) שנשאל הגר"א נבנצל שליט"א האם מקיים חציו לה' בלימוד של ליל שבועות, וענה שלכאורה יש מקום לשאלה זו, אבל א"כ בשאר ימים טובים לאחר שישן בלילה אז קשה הרי הוא כבר קיים חציו לכם, ולכן נראה פשוט שהחלוקה

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

היא ביום ולא בלילה. ולפי"ז א"ש שאין בזה שום איסור דכיון דחציו לה' וחציו לכם הוא ביום, א"כ אין בזה איסור בזה שהוא של צער ביו"ט כמו בשבת ודו"ק.

עוד בענין זה מצאתי שעמד בשו"ת צמח יהודה (חלק ג' סימן קלט) וכתב: שאלתי פעמים רבות ע"י ת"ח איך שרינן בי"ט של שבועות להיות נעורים כל הלילה וכן בליל הו"ר ובשביעי של פסח, הרי ביום טוב יש מ"ע של שמחה וחוסר שינה איננו במצב של שמחה. והרה"ג החסיד ר' שמואל וורהפטיג זצ"ל (תלמיד חברון וחסיד גור) אמר לי שמרן הגרי"ז מבריסק זי"ע היה אומר שאם ישנים בי"ט יש בזה משום קיום מ"ע שמחת יום טוב, כמו בשבת שיש בזה עונג שבת.

ושם כתב כמה ביאורים בזה למה אין חסרון של זלזול בקדושת יו"ט, א' דהרי איכא בהא דין עוסק במצוה פטור מן המצוה והוא נאמר גם על מצוה חיובית וכיון שכן הוא פטור ממצות שמחת יו"ט, ולא אכפ"ל הזלזול, ב' אין זה זלזול ביו"ט דהרי היו"ט מהלהלו שעוסק בתורה הקד', ג' שהרי זה דומה לתענית חלום בו ביום ואפילו שמתענה אח"כ ע"ז, מ"מ שרי וא"כ ה"ה הכא, ד' שהלילה של ליל שבועות הוא מהחציו לה', עי"ש, אולם לפי דברי המהרש"א שאין החצי חצי בלילה א"כ נדחה תירוצו הד', אבל גם לפי דברי המהרש"א א"ש, וגם לפי דברי המהרש"א א"ש שרב יוסף אמר שבשבועות כולו לה', וא"כ א"ש המנהג שישנים ברוב יום שבועות ואוכלים ושרים ומזמרים לכבוד השי"ת ודו"ק בכ"ז. ובזה מיושב מנהג העולם ודו"ק.

אלא דמה שכתבנו שמה ששרים ומזמרים לכבוד התורה חשיב לכם, הנה בחוט שני (יו"ט סק"ג) הובא דעת מרן הגרנ"ק זצוק"ל לענין ההקפות בשמחת תורה שהם נחשבות בכלל החציו לה', כיון שחציו לכם נקרא שגופו נהנה, אבל כששמח לכבוד התורה אין בזה הנאת הגוף.

אולם ראיתי בשם מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי (שליט"א) זצוק"ל (והביאו הגרש"ב גנוט שליט"א) שהלומד בליל שבועות קיים את החציו להשם אך ביום גם צריך ללמוד שהרי בכל יום ויום כשלא ישנים ולא אוכלים צריכים ללמוד כל הזמן עכ"ד. וכן כתב במועדים וזמנים (ח"ז בהקדמה בהערה) שנסתברא נראה שבשבועות שהפך ללילה ליום ועסק בתורה כל הלילה דיצא ידי חובה בחציו לה' ויכול לעסוק ביום בחציו לכם

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

יותר מבכל חג שישן בלילה לפי שעיקר מצות שמחה היא ביום, וחז"ל חלקו את היום דחציו לה' וחציו לכם מפני שבדרך כלל לילה לשינה קאי, אבל בשבועות שכבר עסק בתורה כל הלילה יכול לעסוק ביום יותר בשמחה דלכם ובפרט בעצרת שהכל מודים דבעינן לכם כדאיתא בפסחים עתכ"ד ע"ש עוד.

ומשמע שזה כבר מתחיל מהלילה, ושוב ראיתי ששאלו למרן הגריש"א בזה, וענה שיש לסמוך שמתחיל מהלילה. אלא דאכתי משיטת הרמב"ם והאחרונים דלעיל לא משמע כן.

אולם בכ"ז מצאתי מה שאמר לעורר מרן הגר"מ פינשטיין זצוק"ל והו"ד בספר מסורת משה (חלק ג' עמ' קמג) כך: שהשיב רבינו שמי שער כל ליל שבועות ומחמת כן הוא ישן רוב היום, לא יפה הוא עושה, דע"י זה אינו מקיים חציו לה', ואיש כזה יותר טוב שישן בלילה עכ"ד.

ובקובץ באר התורה (מס' 43 עמ' 46) הבאנו מש"כ בזה בגליון מעדני אשר (מס' תתב) כתב בזה כך, שלכאורה דין השינה בשבת הוא מצד עונג שבת, ולא מצינו מצוות עונג יום טוב אלא 'שמחת יום טוב' וכך משמע בלשון רש"י ביצה ל"ז א' שכתב עונג שבת ושמחת יום טוב, וכך הביא האבודרהם בהלכות מעריב של שבת בשם אחד הראשונים שאין מברכים על נר של יום טוב כיון שלא מצינו מצוות עונג ביום טוב אלא בשבת, וכן מצינו גם בפני יהושע (ביצה ל"ד) ובפתחי תשובה (יור"ד סימן של"א סקי"א) שאין יום טוב קובע למעשר כשבת, כיון שאין מצוות עונג יום טוב, לפי הנ"ל אתי שפיר.

אך הקשה שם שהרי בפשטות לשון הפוסקים משמע שיש מצוות עונג ביום טוב כמו בשבת, וכך משמע בלשון הרמב"ם הלכות יו"ט פ"ו הלכה ט"ז שכתב וזה לשונו "כשם שמצוה לכבד שבת ולענגה כך כל ימים טובים שנאמר לקדוש ה' מכובד וכל ימים טובים נאמר בהן מקרא קדש, וכבר בארנו הכיבוד והעינוג בהלכות שבת וכן כתב הטור הלכות יו"ט סימן תקכ"ט וז"ל: "מצוות יום טוב לחלק אותו חציו לבית המדרש וחציו לאכילה ושתייה ואף על פי שצריך כל אדם לצמצם יציאותיו אל יצמצם בהוצאת יום טוב וצריך לכבדו ולענגו כדרך שמענג ומכבד השבת, וכן פסק בש"ע שם סעיף א' "וצריך לכבדו ולענגו כמו בשבת", וכן כתבו

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

הביאור הגר"א והשולחן ערוך הרב שם. וכך כתב גם ספר המנהיג סימן צ"ו שיש מצוות עונג ביום טוב.

עוד כתב שם המעדני אשר, ע"פ מה שמבואר בש"ע אור"ח סימן רפ"ח שמותר להתענות תענית חלום בשבת כיון שנפשו עגומה עליו וזה עונג דידיה, ואף שבשבועות מצינו שאסור לעשות כן כיון שבעינין חציו לכם, היינו כיון שיש דין מיוחד של אכילה בשבועות, אך לא מצינו דין מפורש על שינה, וצריך לומר שכיון שיש לאדם שמחה בכך שמקיים את המנהג ולומד תורה בלילה אין לו צער מכך שאינו ישן ולכן מותר לעשות כך ונאריך בזה לקמן, ועי"ש דכתב לדון לפי זה באדם שאין לו שמחה מהיותו ער בלילה אלא עושה זאת בלית ברירה כדי לא להתבייש מחבריו ילדיו וכדומה האם מבטל בזה מצוות עונג ביום טוב ועליו ללכת לישון. ע"ש, ולענ"ד סו"ס איכא בזה עונג.

ועוד י"ל לענ"ד דמה שרי רק למי שישן כראוי וכן יודע שיהיה ערני וכמו שידוע שכתב היעב"ץ בסידורו אות י"ב: "מי שחושש בעצמו שאם יישאר ער וכו' יתנמנם, בתפילת שחרית, מוטב שישן מעט, ויש סמך לשינת שחרית בעצרת, במדרש שיר השירים (א, נ"ו) שבא הקב"ה ומצאם ישינים, והוצרך להעירם בקולות וברקים, ואם ישראל בשעת מתן תורה כך, על אחת כמה וכמה אנו יגיעי הגלות שאין לנו עונש על זה, אדרבה, נקבל שכר טוב על זאת, אם הכוונה לשם שמים". וכן כתב הר"י מולכו בארחות יושר פי"ב: "ומאנה הנחם נפשי במה שנהגו רבים, שעומדים בבית ד' בלילות בליל שבועות וכאור בוקר ממהרים להתפלל תפילה חטופה נים ולא נים וכו' ויותר טוב היה להם שישכבו במיטתם ושבע ילין וכמו השחר עלה, יכוון לקראת אלקיו ויתפלל בכוונה שלא ייצא שכרו בהפסדו". וכן כתב להאריך בפלא יועץ ערך עצרת ע"ש. ובשו"ת שבט הלוי (ח"י סימן מ"ט) כתב פוסק הדור מרן הגר"ש ווזאנר זצ"ל וז"ל: אם יתפללו אחרי שניעורו כל הלילה, רובם ככולם אין תפילתם תפילה כלל, כי השינה מתגברת עליהם לדלג ושלא לכוון וגם חוטפים ורודפים, ובמאוחר אחר שינה, מתפללים במתינות ובכוונה רצויה, והעושה כן, יחפש שומר שיעיר אותו קודם זמן קריאת שמע ותפילה. וע"כ בע"כ כל ההיתר דוקא שהוא עירני דאל"כ יצא שכרו בהפסדו וכמ"ש לעיל. ועיין עוד בשערי יוסף שבועות מהדורת תשפ"א מש"כ עוד בכ"ז.

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

ושוב הראה לי כת"ר שליט"א מש"כ בזה וז"ל: וכתב הראב"ד תורת כהנים ריש פרשת בחוקתי שאדם הלומד הלכות שבת מקיים מצות זכור את יום השבת לקדשו, ואדם הלומד מצוות מחיית עמלק מקיים מצות זכור את אשר עשה לך עמלק, וא"כ אדם שלומד הלכות שבת הוא מקיים חוץ ממצות תלמוד תורה, גם את מצות זכור את יום השבת לקדשו, וא"כ על מצות זכירת השבת שיהיה פטור של עוסק עוסק במצוה פטור מן המצוה, ובספר חידושי רבי אליהו ברוך פינקל על שבועות רצה לדון דלפי"ד השאגת אריה סי' ס"ח שהלומד ביום טוב מקיים מצות עונג יום טוב, א"כ שיהיה פטור בשעת לימודו ביו"ט ממצוה אחרת כדין העוסק במצוה. עכ"ד.

ואמנם אכתי יש לומר דסו"ס יש כאן פטור של עוסק במצוה דהא סו"ס מקיים מצוה, ואף שכת"ר שליט"א הראה לי מה שנשאל הגר"ח זצוק"ל ע"י ידידינו הגאון רבי אליעזר קרביץ שליט"א בזה"ל: אברך שהולך ללמוד עם בנו, האם יחשב כעוסק במצוה מעת ההליכה ללמוד ולקיים ולמדתם את בניכם ויהא פטור מלעמוד ליד החופה. והשיב כן, וכתב שם בהערות שכן דעת הגאון ר' נסים קרליץ זצוק"ל (חוט שני סוכות עמוד רסג') שהלומד עם בנו תורה, אף דעוסק במצות תלמוד תורה שאין בזה פטור של עוסק במצוה בדרך כלל, מ"מ הרי בלימוד עם בנו מקיים עוד מצוה של ולמדתם את בניכם ויהא פטור מלקיים שאר מצוות. וכגון שאם עני בא לבקש ממנו צדקה הרי הוא פטור מליתן. עכ"ד, יש לומר דדברי הגר"ח זצוק"ל מירי דוקא בהולך ללמוד, שאז הוא לא לומד, אבל היכא שהוא לומד סו"ס הא עתה מקיים מצות תלמוד תורה, ואמנם מדברי הגר"ח זצוק"ל מוכח דסו"ס איכא לו פטור של צדקה.

ואמנם אכתי יש לעמוד ולפלפל בגדר השיעור ושנתם לבניך, שאם אבא שינן לבנו כל מה שצריך ללמדו באותו גיל, ואפ"ה לומד עמו, מצד שרוצה ללמוד לחברותא, או שרוצה לפשט לעצמו דברים, האם יהיה לו דין עוסק במצוה פטור מן המצוה, ואולי רק הוי מצוה דרבנן, וגם אפשר לומר לגבי חיוב צדקה שהרי יכול לתת צדקה ולעסוק בשניהם.

ושוב הראה לי כת"ר שליט"א מש"כ הגר"ח זצוק"ל דרורי שליט"א שכתב בספר האדיר והנפלא תשובות תל תלפיות, תשובות מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בתשובה תתו, ששאלו בזה"ל: שאלה: היה מעשה באברך אחד שנסע עם

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

בנו ולמד עימו בחברותא לקיום מצות ולמדתם אותם את בניכם (דברים יא, יט). וניגש אליו אברך וביקש ממנו לעשות לו חסד. ענה לו האברך הראשון שכעת הוא עוסק במצוה, ועוב"מ פטור מן המצוה. טען השני דבמצות תלמוד תורה אין פטור של עוסק במצוה תקיט, משיב לו האברך הראשון דאין זה מצות ת"ת אלא מצות "ולמדתם" והוי כמצות תפילין וצדקה וכו'. טוען לו האברך השני שזה לא נכון אלא זה פרט במצות ת"ת שהמצוה היא ללמוד בעצמו וגם ללמד את בנו. עם מי הדין, והשיבו בזה"ל: .תשובה: מסתבר שהוא פטור וצריך עיון.

ושוב שאלו בתשובה תתו בזה"ל: שאלה: מרן (שליט"א) כתב לי דמלמד תורה לבנו יתכן דאיכא פטור דעוסק במצוה. ורציתי לברר מה הצד דאיכא פטור, נהי דאיכא מצוה של ולמדתם אותם את בניכם (דברים יא, יט), הא מ"מ הוי ככל גדרי תלמוד תורה דליכא בהא פטור דעוסק במצוה. תשובה: שם היא מצוה מיוחדת. עכ"ד.

ואמנם שוב ראיתי שם בהערות, שכתב להעיר הגר"ח"מ דרורי שליט"א מש"כ בספר דרך שיחה, וז"ל: שפיר איכא פטור דעוסק במצוה כיון דהוי מצוה מיוחדת. וראה עוד למרן שליט"א (דרך שיחה ח"א עמ' תצט) דמצות האב ללמד את בנו תורה מדין ולמדתם זה רק על תורה שבכתב כמבואר ברמב"ם (פ"א מת"ת ה"ז), ואמנם יש מצוה ללמד את בנו גם תורה שבע"פ אבל אין זה חיוב מדין ולמדתם, אלא הרי"ז בכלל ושננתם לבניך (דברים ו, ז). ונראה מדבריו שם שאם לומד עם בנו תורה שבכתב שפיר איכא פטור דעוב"מ, אבל אם האב לומד עם בנו תורה שבע"פ ליכא פטור דעוב"מ, [אמנם מרן נקט לי בסתמא דאיכא פטור], וראה בלבוש (יור"ד רמה, ו) דעיקר האי עשה דולמדתם וגו' אזיל על תורה שבכתב, וקרא דושננתם אזיל על תורה שבע"פ, וראה כן ברא"ש בקידושין ל. וברש"י שם. וראיתי נמי משמיה דמרן הגר"מ"י ליפקוביץ (ספר דרכי החיים ח"א עמ' טז) דכתב שאינו צריך להפסיק מלימודו עם בנו, כי בחיוב זה של הלימוד עם בנו מלבד המצוה שבזה, גם יכול הבן לתבוע מן האב תעסוק עמי והיות ואני מקבל ממך, מאי חזית לעסוק עם האחר ולא עימי. אמנם שוב העירוני דגם לדברי הגר"מ"ל מלמד תורה לבנו לא יפטר ממצוות דבנ"א למקום, והתם השאלה דנשאלה קמיה הוי בגוונא דלומד עם בנו אם פטור ממצות חסד, וע"ז טען בעל המנחת יהודה דישאר ללמוד עם בנו, דמאי חזית לעסוק עם האחר ולא עימי, והוי כחייך קודמין, אבל כלפי

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

מצוות דבנ"א למקום שפיר יהיה חייב. וכד שאלתי ד"ז קמיה דמרן הגר"נ קרליץ השיבני בפשוטו דשפיר איכא פטור דעוב"מ. וכ"כ בספרו חוט שני (הל' סוכה פי"ב) דלומד עם בנו פטור ממצוות. ולכאור' הוי דוקא כשמלמדו מקרא או נביאים וכתובים דיותר מזה ליכא חיוב, וכשמלמד טפי מזה אולי תליא בנידון דעוב"מ קיומית. וראה להלן תשובה תתי מש"כ היכא דמלמדו טפי.

וראה בספר ובשנה החמישית להגר"מ גרוס שנסתפק כשעוסק בלימוד תורה שבע"פ עם בנו האם מבטלים למצוות שא"א ע"י אחרים, וכתב דבמלמדו מקרא מסתברא טפי דהוי כחיוב ת"ת וליכא פטור דעוב"מ, ויתכן דכוונתו ע"פ השו"ע הרב (ת"ת פ"א ד') דכ' דגם המ"ע דולמדתם אותם את בניכם מקיים בתורה בע"פ, עיי"ש בקונטרס אחרון ריש הדברים דאדרבה עיקר הכתוב קאי אתורה שבע"פ, וא"כ יתכן דלפי"ז יש צד טפי דבלומד תורה שבע"פ איכא פטור דעוב"מ, כי עיקר העשה דולמדתם אותם את בניכם אזיל על זה. [וזה איפכא מדברי מרן הנ"ל]. וכ"כ לי בעל האבני ישפה דאיכא פטור דעוב"מ, שהרי התורה כתבה בפירוש ולמדתם אותם את בניכם, והיינו שיש מצוה ללמד את הבן תורה, ואם התורה היתה אומרת ללמד אותו נגרות גם היתה מצוה, אבל התורה צייתה ללמד אותו דוקא תורה, אבל הוא ענין של מלמדות, וכן לא הוי מצוה תמידית. וכן אמר לי הגאון רבי עזריאל אויערבאך דלומד עם בנו שפיר איכא פטור דעוב"מ. וראה למרן הגריש"א בס' הערות (קידושין ל.) דנסתפק בזה. אמנם ראיתי בס' אפיקי איל (עמ' תקא) דהביא מהגריש"א דלומד עם בנו פטור ממצוות אחרות, דעסוק במצות ושננתם לבניך, וראה שם דהביא מהגראי"ל שטיינמן דנתק' דמנין שדין ושננתם היא מצוה נוספת עיי"ש. וראיתי עוד בס' חשוקי חמד (גיטין ס.) דכ' היכא דלומד עם בנו וביקשו ממנו להיות בעל קורא, נראה שיפסיק ללמוד עם בנו וילך לקרוא בתורה, דמצות ת"ת עם בנו אינו רק ללמוד את התורה, אלא ללמדו אורחות יושר את התורה ומצוותיה, וא"כ בשעה שמבקשים ממנו ללכת ולקרוא בתורה יוכל ללמד את בנו את גודל מעלת הס"ת והקריאה בה. ונראה דבסתמא איכא פטור דעוב"מ בלומד עם בנו, ורק יפסיק להיות בעל קורא מטעם הנ"ל. וראה עוד בס' משפטי בני אדם דאשפר שמלמד בנו פטור מצדקה מדין עוב"מ.

אמנם הגאון רבי אביגדור נבנצאל כ' לי דבת"ת דבנו ליכא פטור דעוב"מ

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

דכל מילה הוי מצוה בפנ"ע, [אמנם יש שטענו דאולי איכא למימר דהמכוון בת"ת דבנו זה להעמידו בדרכי הלימוד ואולי הוי מצוה אחת ועייין. ויש להוסיף יותר דלפי השיטות דאיכא מ"ע מיוחדת ללמד את הבן מקרא או תנ"ך וכו' א"כ כל עוד שלא גמר ללמדו לא קיים המ"ע, וא"כ נהי דכל מילה הוי מצוה בפנ"ע אבל סו"ס איכא נמי מצוה אחת, דכל עוד שלא גמר ללמדו לא קיים המ"ע המיוחדת ללמד הבן]. ועד"ז כ' בשו"ת מנחת פרי (ח"ה ס"ז) בתשובתו אילי דליכא פטור דעוב"מ דהוי בגדרי ת"ת, ולא מיבעיא לטעם דבת"ת ליכא פטור משום ע"מ לעשות, אלא גם לטעם דכל תיבה הוי מצוה בפנ"ע, ה"נ י"ל דכשלומד עם בנו הגם דהוי מצוה אחת, מ"מ מסתבר שהוא פרט במצות ת"ת וגדרי המצוה שווים. וכן א"ל מו"ר הגרב"ד פוברסקי דהוי ת"ת גרידא וליכא פטור, אא"כ נימא דלמד עם אחר הוי צדקה ופטור. וכ"כ לי בעל השבט הקהתי דמוני המצוות חושבין זה למצוה ללמוד עם הבן במצות ת"ת א"כ הוי חדא מצוה בכלל ת"ת. וכן אמר לי גאב"ד טבריה הגאון רבי אברהם דב אויערבאך דחשיב ת"ת וליכא פטור, והוסיף לן דכל הת"ת שמוזכר בתורה זה ולמדתם אותם את בניכם.

וראה בחלק הסימנים סקל"ז דכתבנו דאולי תליא אם החיוב של האב ללמד את בנו תורה זה מחיובי הבן המוטלות על האב, א"כ שפיר יהיה פטור דעוב"מ כיון דזה מצוה מיוחדת דאינה משום מצות ת"ת, אלא נתחדש דאיכא מצוה מיוחדת גבי בן שמוטל על האב ללמדו תורה, והוי כמו למולו ולפדותו דהוי מצוה מיוחדת, אבל אי"נ דיסוד חיוב ת"ת דבנים הוי משום מצות ת"ת, א"כ ליכא פטור דעוב"מ דהוי ככל מצות ת"ת. אמנם אינו מוכרח כלל, דגם אי הוי מחיובי הבן המוטלות על האב לא יהיה פטור דעוב"מ, דסו"ס הוי מצות ת"ת. ויש שר"ל ביסוד הספק דיש לדון אי חיוב האב ללמד בנו הוי מיסוד ת"ת, או דמדיני האב לדאוג לעניני בנו ולא הוי משום ת"ת, וכמו במלמדו אומנות דגדר הדין דחייב האב לדאוג עבור בנו ואינו מצות לימוד אומנות.

והנה ראה בשו"ע הרב (פ"א מת"ת קו"א אות א') דכ' לגבי הא דאמרינן בקידושין כט: דהוא ללמוד ובנו ללמוד הוא קודם לבנו, דלא אמרינן כן אלא בלימוד אחד ששניהם צריכים לו בשווה כגון אם האב לא למד עדיין דבר זה שהבן חפץ ללמוד בין מקרא ובין משנה וגמרא, אבל אם כבר האב למד דבר זה ויכול ללמדו לבנו, ודאי לא מסתברא שפטור מללמדו עד שיגמור הוא כל התורה כולה ומתוך כך יהיה בנו ע"ה, ולא גרע מצוה זו

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

ללמד לבנו משאר מצוות שא"א לעשות ע"י אחרים שצריך להפסיק לימודו אף אם עדיין לא למד כה"ת כולה, ואם לא ילמדנו עכשיו היא מצוה עוברת ופסידא דלא הדר מה שבנו מבטל עכשיו אף אם ילמדנו אח"כ. ולכאור' חזינן מהכא דהך מצוה הוי מצוה מיוחדת, ולכאור' לפי"ז ה"ה כשמלמד בנו יהיה פטור דעוב"מ ועיין. וראה עוד בס' מעשה רוקח (פר' ויגש) דנקט דשפיר איכא פטור דעוב"מ בלומד עם בנו, וכ"כ בצפנת פענח (פ"א מת"ת).

והעירוני דגם אי נימא דמצות ת"ת לבנו הוי חיוב מדין מצות ת"ת (דכמו שחייב ללמוד בעצמו כמו"כ חייב ללמד לבנו), אולי איכא למימר צד דיהיה פטור דעוב"מ, דאי נימא דהטעם דבת"ת אין פטור של עוב"מ משום דהוי מצוה תמידית, (ראה לעיל תשובה תשמה), א"כ אפ"ל גבי מלמד את בנו דלא הוי מצוה תמידית, דהנה בגמ' בקדושין ל'. אמרינן שאין החיוב ללמד את בנו אלא מקרא ולא משנה וכ"כ שם הרי"ף, וברש"י שם חזינן דאינו חייב ללמדו נביאים וכתובים כ"א חומש לחוד. והראוני בחזו"א (הל' מלמדים והל' ת"ת סקנ"ב) שכ' דמ"ע המיוחדת בלימוד התורה אינו אלא מקרא, רק עדיין חייב האב בחינוך בנו לשמור דרכי ה' שהעיקר בזה ע"י לימוד התורה, ובזה א"א להגביל לכל אדם ואיש כפי מעלתו במעשים. ובשו"ע הגר"ז (הל' ת"ת פ"א ה"ו) כ' בזה"ז שכל התורה שבע"פ היא כתובה לפנינו א"צ לשכור מלמד לבנו שילמדנו כל התורה שבע"פ, אלא שילמדנו להבין היטב בתלמוד ברוב המקומות וכו', ולכן לא נהגו עכשיו ללמד להתינוק כל התנ"ך רק תורה לבדה כי סומכים שילמוד בעצמם שיגדיל, וראה במאירי קידושין ל'. דכ' שאין האב חייב בלימוד תורת בנו אלא תורה שבכתב עד שידע ענין המצוות ויקיים אותן כראוי, וכ"כ בפנ"י (קידושין כט: ד"ה גמרא), וכ"כ בערוך השולחן (יור"ד רמ"ה ד') ומשמע שם שמשנה וגמרא זה תקנה, ובטור (יור"ד סרמ"ה) כ' בשם הרמ"ה שאם לא דחיקא ליה שעתא חייב ללמדו כה"ת וכ"פ בשו"ע (יור"ד רמ"ה ו'). והנה לפי"ז י"ל דבלימוד תורה דבנו איכא פטור דעוב"מ [אף אי"נ דהוי מצות ת"ת], משום דלא הוי מצוה תמידית, והיינו דמראש התורה חייבה את האב ללמוד עם בנו רק מקרא ולא חשיב מצוה תמידית, [וכעין זה ראיתי בחידושי הגרז"ר בענגיס (ח"ב סמ"ב) דבהולך ללמוד תורה איכא פטור דעוב"מ משום דלא הוי מצוה תמידית].

ויש להוסיף דגם לפי אידך טעמא דבת"ת ליכא פטור דעוב"מ משום

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

דבעינן לימוד ע"מ לעשות (וכדכ' בירושלמי ברכות ח:), יש דביארו שזה צירוף עם הך טעמא דמצוה תמידית, והיינו דכיון שנצטוינו ללמוד תורה יומם ולילה א"כ אימתי יעשה את שאר המצוות והא בעינן לימוד ע"מ לעשות, וא"כ לפי"ז בלומד תורה עם בנו שייך למימר דיהיה פטור דעוב"מ משום דלא הוי מצוה תמידית וכנ"ל.

ונראה לומר עוד צד דשייך למימר דיהיה פטור דעוב"מ בלומד עם בנו, דהנה חזינן בקהילות יעקב (ברכות סט"ו) וכע"ז כ' בקובץ הערות (סמ"ח) בהא דבת"ת ליכא פטור דעוב"מ, משום דכל החיוב של ת"ת זה כפי יכולתו וכוחו, והיכא שטרוד לפרנסתו ולא לומד אין המכוון דהפרנסה דוחה את החיוב ת"ת אלא דליכא מצות ת"ת בכה"ג עיי"ש, וה"ה היכא דאיכא לפניו מצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים אין לפניו מצות ת"ת, כי כל החיוב ת"ת זה כפי יכולתו וכשיש לפניו מצוה לא נקרא שביכולתו ללמוד תורה, ולכן אמרינן שילך לעשיית המצוה דאם ישאר בלימודו הרי הוא מבטל מצוה, משא"כ אם ילך לעשיית המצוה לא חשיב שמבטל מצות ת"ת, כי ליכא חיוב מצות ת"ת בכה"ג. ולפי"ז נראה דלומד עם בנו בכה"ג לא יפסיק למצוה, דבכה"ג לא אמרינן דכל החיוב של ת"ת זה כפי כוחו ויכולתו, דלכאו' איכא חיוב מיוחד ללמוד עם בנו, וגם בכה"ג שטרוד לפרנסתו מחוייב ללמוד עם בנו, ולא הוי כחיוב ת"ת רגיל דבכה"ג שטרוד לפרנסתו ליכא מצות ת"ת, וראה בשו"ע הגר"ז (פ"א מת"ת) דחייב להוציא ממונו עבור ת"ת דבנו וליכא היתר דפרנסה. וא"כ יוצא לן דאף אם נימא דלימוד עם בנו הוי מצות ת"ת אבל סו"ס הוי מצות ת"ת מיוחדת ושפיר יהי' פטור דעוב"מ. איברא דיל"ד דאם הוי חיוב ת"ת אולי באמת ליכא חיוב ללמוד עם בנו יותר מכפי כוחו. ויש להוסיף דבת"ת דבנו ענינה לדאוג לת"ת של הבן, א"כ הכא לא שייך לומר דכיון שלאב יש מצוה דיפקע מצות ת"ת מהבן שלא שייך לאותה מצוה, ושפיר איכא פטור דעוב"מ.

וראיתי בצפנת פענח (ת"ת פ"א) דכ' דללמד את הבן חשיב כמעשה, ונר' דלפי"ד גם לפי הטעם דבת"ת ליכא פטור דעוב"מ משום דבעי לימוד ע"מ לעשות, כשלומד תורה עם בנו שפיר יהיה פטור דעוב"מ, משום דחשיב מעשה דעצם הלימוד עם בנו חשיב כעשייה וצ"ת. [ואולי י"ל עוד דהיכא דלומד עם בנו דזה תחילת לימודו הוי כשימושה של תורה דשפיר איכא בהא פטור דעוב"מ (ראה לעיל תשובה תשצו), וראה לעיל מה דהבאנו

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

מהשו"ע הרב]. וראה במשך חכמה (פר' כי תבוא ד"ה גם כל) דחזינן מדבריו דבר מופלא מדוע בת"ת אין פטור של עוב"מ, משום דהלימוד והשגת החכמה קיים גם בעובר בהיותו ברחם אמו כמבואר בנדה ל: שהמלאך מלמדו כה"ת כולה, וכל תכלית בריאתו זה לקיום מצוותיה בפועל, ולכן מצות ת"ת נדחית ואין בכוחה להפקיע קיום המעשה. ולפי"ז מחדש המשך חכמה שהמלמד לאחרים אין מפסיק מלימודו עבור קיום מצוה מעשית, משום שהשגה העצמית בחכמת התורה היתה קיימת בעובר בטרם יציאתו לאויר העולם, ולכן אם מלמד לאחרים אינו מפסיק מלימודו לקיום מצוה דהא זה לא הי' לו במעי אמו, ומכאן הוסיף שגם הלומד בעצמו אך מטרת לימודו ע"מ ללמד, ג"כ אין מפסיק מלימודו לקיים מצוה שהרי לתכלית זו נוצר ללמד, ובטרם יציאתו לאויר העולם לא הי' לימודו ע"מ ללמד שהרי המלאך משכיחו כל מה שלמד בטרם צאתו מרחם אמו, ומעתה הוסיף לומר שגם הלומד מרבו או שלמד גמ' לעצמו אינו מפסיק מלימוד לקיום מצוה מעשית, והיינו משום שכל לימוד זה מטרתו להבין טעמי ההלכה על בוריה כדי שיוכל ללמד לאחרים. וא"כ ה"ה לפי"ז הכא במלמד את בנו שפיר יהיה פטור דעוב"מ דהא זה לא הי' לו במעי אמו. וראה עוד בס' מעשה רוקח (פר' ויגש) דלומד בעצמו כדי ללמוד אח"כ עם בנו חשיב כמלמד אחרים דלימוד עדיף. וראה בחלק הסימנים סקל"ז מש"כ עוד בכל זה. עכ"ד דברי הגר"מ דרורי שליט"א, ועיין עוד במש"כ באריכות שם בתשובה תתח ותתט ועוד יעו"ש.

ועכ"ם במה שדן אם מלמדו תלמוד תורה דרבנן, האם יש לו דין של עוסק במצוה פטור מן המצוה, לכאורה איכא למימר דהא סו"ס איכא עליה שם מצות ושננתם לבניך אף אם התלמוד תורה דרבנן.

ואולם יש לדון בזה גם האם העוסק במצוה דרבנן נפטר ממצוה דאורייתא מצד דין עוסק במצוה פטור מן המצוה, ואצרף מש"כ בזה, והנה בביה"ל בסימן עב בד"ה אם יש שהות, כתב שבפרי מגדים תמה שמשמע מהכי דהעוסק במצוה דרבנן של תנוחמי אבלים פטור ממצוה דאורייתא של קריאת שמע, וכתב דצ"ע מנין דין זה למג"א סק"ד, ואולם ראה בביה"ל לעיל בד"ה נשמטין אחד אחד וכו' שכתב לדייק דמוכח מדברי השו"ע ס"ג דהעוסק במצוה דרבנן נפטר ממצוה דאורייתא, ונראה דהכי הוא לדינא, ושם ציין לפי דברי הפרמ"ג, וכתב דצ"ע, ולענין דינא אם העוסק במצוה דרבנן פטור ממצוה דאורייתא, ועיין עוד בפרי מגדים סימן לח א"א סק"ט,

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

ובסימן צ' א"א סק"ל, ואמנם בעיקרא דהאי מילתא אם העוסק במצוה דרבנן פטור ממצוה דאורייתא, איתא בגמ' בגמ' בב"ב דף ח' ע"ב על האי דינא דממשכנין על הצדקה וכתב רש"י שיש פתחון פה לבעל הבית לומר טרוד אני, וכתב שם בהגהות הגרא"מ הורביץ זצ"ל למה אכן אין טענה זו נכונה והרי הם עוסקים בהכנות לשבת והוא בכלל עסק במצוה פטור מן המצוה, ותירץ שכיון שאינם עוסקים במצוה דאורייתא אין להם את הפטור של עוסק במצוה פטור מן הצוה יעו"ש.

ואולם יש להוכיח בזה ממה דאיתא בגמ' בסוכה דף כה ע"א שכתב לבאר מש"כ שם במשנה ששלוחי מצוה פטורים מן הסוכה, היינו באופן שהולך להקביל פני רבו, וכיון שהקבלת פני רבו אינה מן התורה אלא מדרבנן, ומוכח שאף שהוא מדרבנן מ"מ הרי יש דין את דעוסק במצוה פטור מן המצוה, ואכן בהגהות מצפה איתן (סוכה דף י') כתב להקשות למה בעוסק במצוה דרבנן פטור ממצוה דאורייתא, ועיין עוד בחידושי ערוך לנר מש"כ שם.

ובפירוש רבי אברהם מן ההר דף כה. כתב שהעוסק בשמחת חתן פטור מסוכה אף ששמחת חתן הוא מדרבנן, מ"מ יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה כמבואר בגמ' ביבמות בפרק האשה רבה.

ועיין עוד בביכורי יעקב סימן תרמ סק"ב שכתב להסתפק בזה וכתב שאע"ג שמצינו שהיו הולכים בחג לקבל פני ראש הגולה (סוכה כו.) אין ראייה לענין מצוה דרבנן, די"ל דהתם מקיים מצוה דאורייתא של את ה' אלקיך תירא וגם י"ל שהיו הולכים לשמוע הדרשה שהוא קיום מצות ת"ת, ומ"מ כתב שם לדינא שדגם שלוחי מצוה דרבנן פטור משום שכל מצוה דרבנן אית ביה קיום מצוה מן התורה דלא תסור יעו"ש. ועיין עוד בישועות יעקב או"ח סימן לח אות ד' שהעוסק במצוה דרבנן חייב בדאורייתא יעו"ש, ואולם בישועות יעקב סימן תקפו סק"ד חזר בו וכתב שדין עוסק במצוה פטור מן המצוה שייך אף בעוסק במצוה דרבנן פטור מדאורייתא יעו"ש,

וראה בזה בקובץ שיעורים ח"ב סימן לב שכתב להביא מש"כ לדון בשו"ת שאגת אריה סימן לז שהעוסק בספק מצוה אינו פטור ממצוה ודאית, וכתב בקובץ שיעורים, שנראה שהעוסק במצוה דרבנן שמוכח מכמה דוכתי שהוא פטור ממצוה דאורייתא דהא ילפינן מקרא דבשכתך בשבת דידך

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

הוא דמיחייבת ולא בשבת דמצוה, והעוסק במצוה דרבנן ג"כ לא מיקרי שבת דידך, כמו גבי עומר ראשית קצירכם פרט לקציר של מצוה דמותר לקצור קודם העומר, ולצורך מצוה דרבנן ג"כ מותר לקצור דלא מיקרי קצירכם, כמבואר במנחות עב, יעו"ש עוד מש"כ לפלפל בזה, שנראה מדבריו שהעוסק במצוה דרבנן יהיה פטור ממצוה דאורייתא, וכן נקט בספרו קובץ הערות סימן מח סקי"א וכתב שאפילו עוסק במצוה דרבנן פטור ממצוה דאורייתא, וכתב לבאר הטעם שכיון שילפינן דין עוסק במצוה פטור מן המצוה מדכתיב בשבתך ודרשינן בשבת דידך א"כ כשעוסק במצוה דרבנן סו"ס אינו שבת דידך, ויעו"ש שהביא כמה ראיות לזה יעו"ש, וראה עוד בשדי חמד מערכת עי"ן כלל מה בד"ה ועוסק שהביא שכן כתבו הרבה אחרונים לדינא שהעוסק במצוה דרבנן פטור ממצוה דאורייתא.

ויש להוכיח עוד ממה שאיתא בגמ' בסוטה דף מד ע"ב אמר רבא מלחמות יהשוע לכבש דברי הכל חובה מלחמות בית דוד לרווחה דברי הכל רשות כי פליגי למעוטי עכו"ם דלא לייתי עלייהו, מר קרי ליה מצוה, ומר קרי רשות, ולכאורה נראה דהוא נפק"מ לדין עוסק במצוה פטור מן המצוה, וכן ראה בשיטמ"ק עמ"ס מנחות דף לו ע"ב שכתב, והקשה הר"ר שמחה כיון דתפילין בעו כוונה איך יכול להתפלל וכו', וכתב לתרץ שהעוסק במצוה פטור מן המצוה יעו"ש, הרי לן דהעוסק במצוה דרבנן פטור ממצוה דאורייתא.

ואולם ראה בשו"ת יהודה יעלה ח"א יו"ד סימן שי שהעוסק במצוה דרבנן אינו פטור ממצוה דאורייתא, וכן כתב באפיקי מגינים סימן לח חידושים סקי"ד, ובסימן עב בביאורים סק"א, ובשו"ת דברי יששכר סימן ז' יעו"ש, וכן נראה לדינא בשו"ת זרע אמת ח"ג או"ח סימן סט, ובספר פסקי תשובה סימן רסב הג"ה סק"א יעו"ש, ועיין עוד בזה בשו"ת התעוררות תשובה או"ח סימן כג, ובשו"ת משנה שכיר ח"א סימן סו, ובספר מנחת סולת בחלק השו"ת סימן טו אות ב', ובספר מעשה חושב עמ"ס ערכין דף ג' ע"ב בד"ה ודע, ובילקוט הגרשוני במערכת העוסק במצוה בקו"א יעו"ש, ובשו"ת משנת יוסף חלק יד סימן כה, ועיין עוד בזה בשו"ת יביע אומר ח"א חאו"ח סימן ה' אות ז', ובשו"ת יחיה דעת ח"א סימן עז, ובהליכות עולם ח"א עמ' ריא שהסיק לדינא שהעיקר לדינא שהעוסק במצוה דרבנן נפטר אף ממצוה דאורייתא יעו"ש, וכן הו"ד לדינא בילקו"י ימים נוראים

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

עמ' לא בהערה יעו"ש, ועיין בספר תל תלפיות ב' חלקים ובו תשובות מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל במה שהאריך באריכות גדולה בכל דיני העוסק במצוה פטור מן המצוה.

וכיוצא בזה יש לדון לגבי פטור נתינת צדקה לקרוא פרשת קריאת שמע, שהרי יש שיטות בראשונים שרק פסוק ראשון מן התורה, ועכ"פ יש אומרים שרק פרשה ראשונה מן התורה, ויש אומרים שכל הג' פרשיות מן התורה, ואולם יש לדון למאי דנקטינן דפסוק ראשון ופרשה ראשונה מן התורה, האם בפרשה שניה שהיא מדרבנן חייב להפסיק ולתת צדקה, דאי אמרינן דהעוסק במצוה דרבנן אינו נפטר ממצוה דאורייתא לכאורה יהיה חייב בצדקה.

והנה בספרי שערי יוסף הל' קריאת שמע (שעודנו בכתובים, ויזכני השי"ת להוציאו לאור העולם בקרוב) ושם הבאתי שיש אומרים שגם בכפרשה ראשונה מותר לתת צדקה, ושכן כתב שו"ת שלמת חיים או"ח סימן סא שבפרשה ראשונה גם יש חיוב, אבל מ"מ אם כוונתו תופרע הרי הוא פטור משום עוסק במצוה פטור מן המצוה, ואמנם ראה לרבינו הגר"ח זצוק"ל בדרך אמונה מתנות עניים פ"י ציה"ל סקצ"ו שכתב שיש לפטור משום דין עוסק במצוה פטור מן המצוה, בספר אשי ישראל פרק כ' הערה פג, שאם רוצה לתת צדקה מותר לתת אף בפרשה הראשונה של קר"ש, ועיין עוד בספר תל תלפיות חא"א, ובהליכות שלמה תפילה פ"ז אות ד'.

ואולם בלקט הקמח החדש סקי"ח ובבית ברוך על החיי אדם כלל כא סקכ"ז, ובשו"ת תשובות והנהגות ח"א סימן סא כתב שמסתברא שהעוסק במצוה פטור מן המצוה ולהרבה ראשונים לא רק פטור אלא אסור לקיים מצוה אחרת שנקרא רשות וכאן כשהעני בא וצריך להפסיק מקריאת שמע לשלשל ידיו לכיסו לתת לו ומתבטל אז מקריאה עובר עבירה ולא מצוה ומדינא העוסק במצוה פטור מן המצוה והיינו גם ממצות צדקה וכדמוכח משומר אבידה דפטור מצדקה ועיין עוד בתוס' בשבועות דף מד ע"ב דעוסק בשופר פטור מצדקה וראוי לנו לעורר לא לתת באמצע בריטב"א סוכה כה ע"ב שאם עוסק במצוה פטור ממצוה אחרת וכדבר הרשות ואסור לעזוב המצוה וכאן עסוק ואי אפשר לקיים שניהם בבת אחת ראוי לאסור. וכתב שם שבברכותיה או אפילו בפרשה שנייה שמותר לרמז לדבר מצוה אולי לא גרע ויכול לבטל מצות צדקה, אבל בפרשה ראשונה ברור שאסור,

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

ויעו"ש שראה נוהגין להניח כמה פרוטות שוין ואז העניים לוקחים, ומ"מ סיים שם שראוי להודיע לעניים גופא לא להסתובב כשאומרים קר"ש עכ"ד.

ואמנם בפרשה שניה, נראה לכאורה דלכו"ע יכול לתת צדקה, וכן כתב לדינא בשו"ת חיי הלוי ח"ד סימן ז' אות ג' בשם המהר"י שטייף זצ"ל, וכן כתב בשו"ת משנה הלכות ח"י סימן יד, ובספר צדקה ומשפט פ"א סק"ד, ואמנם יש לדון דכל ההיתר דוקא לעני ממש, אבל היום שיש לנו ספק על העניים, וגם אפשר דדוקא בעני ולא בשליח של העני, (ובעזה"ת יתבאר בקרוב בספרי שערי יוסף בהל' צדקה).

ושוב ראיתי בזה להגר"נ קרליץ זצוק"ל בחוט שני (סוכות עמ' רסג) וז"ל: בפרק ראשון דבקריאת שמע אין צריך ליתן צדקה לעניים כיון דאסור לרמז ופיקוח נפש אין מצוי בעניים דידן ולענין שאר התפלה יכין מעות על הסטנדר כדי שלא יטרדנו ועיין עוד לקמן ה עניים הטורדים בעת התפילה אפשר שלא יתן להם משום עוסק במצוה ואף בעת מצוה דרבנן ואף דהפמ"ג כתב על הא דכתב המג"א דאס לא יהא שהות לקרוא ק"ש אחר התנחומי אבלים יקראו קודם משום דעדיין לא התחילו בה משמע דאם היו מתחילים כבר היו פטורים וכתב הפמ"ג והביאו המ"ב דמשמע דאס עוסק בדרבנן פטור בדאורייתא וצ"ע מנין לו זה מ"מ כיון דכן כתב המג"א אע"פ שאין יודעים המקור שפיר דמי דלא על כל דבר מוכרחין לידע המקור ואין לדחות דעיקר מצות חסד הוא מה"ת אלא שחז"ל קבעו שזה מכלל חסד דא"כ הא כל דרבנן נמי דאורייתא אלא כיון שלא כתוב בפירוש פרט זה קיל יותר ואף פסוקי דזימרה מיקרי מצווה ואע"פ שאינו חיוב מ"מ מצווה מיקרי ויעשה כמו שמבואר לעיל ועכ"פ בעני שאין לו מה לאכול יש ליתן לו צדקה. עכ"ל, ועיין עוד בזה לזקן הפוסקים הגאון רבי יוסף ליברמן שליט"א בשו"ת בשו"ת משנת יוסף ח"א סימן ל' ובח"י סימן קנט.

ולגבי צדקה, כתבו בפוסקים לדון דאין את הפטור של עוסק במצוה פטור מן המצוה, וי"ל בזה בכמה אופנים, והו"ד בספר פסקים ותשובות יו"ד סימן רמט הערה 63 שי"ל ע"פ מה שדעת כמה אחרונים שבצדקה לא נאמר הדין דעוסק במצוה פטור מן המצוה אלא רק באופן שליכא לא תעשה כגון שלא ביקש העני ממנו, וציין בזה למש"כ בנחלת יעקב פרשת ראה, ובשו"ת יד אלעזר סימן לד.

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

ועוד שהרי י"א שדוקא כשעוסק במצוה בידו כגון בהשבת אבידה פטור ממצות צדקה שהיא ביד, אבל במצוה שאינו וסק בידו כגון תפילה אינו פטור מן הצדקה, וכמ"ש בשו"ת חתן סופר סימן יד.

ועוד שי"א שהעוסק במצוה דרבנן אינו פטור ממצוה דאורייתא, וכמ"ש לדינא בשו"ת יהודה יעלה ח"א יו"ד סימן שי, ועיין עוד בזה בשדי חמד מערכה ע' כלל מה.

ועוד כתב ע"פ מש"כ בספר מקור היראה עמ' צד שכתב לצדד שכיון שע"י הצדקה תתקבל תפילתו יותר חשיב צורך תפילה דומיא דטלית ותפילין אף באמצע תפילתו, ושם בפסקים ותשובות כתב להעיר אם זה שייך לאר שנתן פעם אחת, ולענ"ד י"ל ע"פ מה דאיתא בגמ' ואני בצדק אחזה פניך וכו' וילפינן בגמ' בברכות דין נתינת צדקה לפני התפילה, שלכאורה י"ל דיש ענין בדוקא לתת צדקה לפני התפילה, ואולי ע"פ הקבלה דנראה דיש בזה היפוך סדר העולמות, ואין כאן המקום להאריך בכ"ז.

וכן נפק"מ בזה האם מותר לקום בפני תלמיד חכם, בשאר הפרשיות, שי"א שבפרשה ראשונה של קר"ש אין צריך לקום בפני תלמיד חכם, ובשאר הפרשיות מותר, כן כתב מרן החיד"א זיע"א ברכ"י יו"ד סימן רמד סק"א, ובמקור חיים סימן סו סוף ס"א, ובשו"ת שלמת חיים סימן נה, ומדבריהם נראה דדוקא בפרשות קריאת שמע יש לקום אבל לא בפסוק ראשון, וכה"ג הורה האר"ת בקובץ צוהר אבל ברוך עמ' עט שבפרשה ראשונה אין לקום אבל בפרשה השניה נראה שצריך לקום ולמעשה סיים בצ"ע יעו"ש, ואולם י"א שרק בבין הפרקים מותר לקום, כן כתב בשו"ת שבט הלוי ח"ו סימן קמו שכתב שחייב לקום דוקא בבין הפרקים, וז"ל: ואשר שאל כשקורא פאשה ראשונה של ק"ש אם פטור מלקום, ספיקו ע"פ המבואר באו"ח סי' ס"ז דלא ירמוז ולא יקרוץ, הנה באמצע הקריאה ממש יראה דפטור, ובמקום שמפסיקים מפני הכבוד, עיין או"ח סי' ס"ו, יראה דחייב לקום כיון דהוי מפני הכבוד עכ"פ, ואע"ג שכתבו הפוסקים דבזמן הזה שאין מקפידין אסור להפסיק בקר"ש מפני הכבוד, היינו כשמפסיק בדיבור אבל קימה בעלמא דלא נקרא הפסק בק"ש יראה דחייב בבין הפרקים עכ"פ עכ"ל. ויש לדון לפי דברי השבט הלוי האם כל דבריו דוקא בחכם אבל באביו יודה, או דלמא דגם באביו, ה"ה שאין לקום רק בבין הפרקים, ונראה דה"ה. וכדברי השבט הלוי כן כתב בשו"ת ציץ אליעזר ח"ד סימן

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

י', ובשו"ת אז נדברו ח"ב סימן ד', ובשו"ת ויברך דוד ח"א סימן כ., ואמנם דעת החזו"א והו"ד בדעת נוטה תפילה עמ' קיא הערה 49 שאפיו בפסוק ראשון יש לקום יעו"ש, וזהו חידוש עצום שהרי קימ"ל עוסק במצוה פטור מן המצוה, ומאי שנא מצדקה, ועיין בספר תל תלפיות ח"א מש"כ בזה), ויש להאריך עוד בזה.

ושוב הראני כת"ר שליט"א עוד מש"כ בזה הגאון רבי מרדכי ועקנין שליט"א, ואין זמני בידי לעיין ולפלפל בכל דבריו, ויש עוד להאריך בכ"ז, והזמן קצר והמלאכה מרובה וכו'.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

פה עיר התורה בני ברק

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

האם יש לחשוש שמא יגרום החטא בצויתי את ברכתי

שאלה:

האם יש לחוש "שמא יגרום החטא" בהבטחת ברכת השמיטה?

התורה הקדושה הבטיחה לשומרי שמיטה "ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשובע" ... "וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים".

השאלה: האם יש מקום לחוש כאן "שמא יגרום החטא", שאם אחד חו"ש חטא, שוב לא יזכה להך ברכה של שמיטה שאמרה התורה שיהיה לו מה לאכול בשנת השמיטה?

בברכת התורה,

אברהם דניאל עבשטיין

תשובה:

בס"ד

כ"ה אייר תשפ"ב

לכבוד ידידי ורעי הרה"ג אברהם דניאל עבשטיין שליט"א, איתן מושבו בעיר התורה ליקוד

לאחר עטירת השלו' והברכה

הנה בנ"ד כבר הורה זקן, והוא ניהו מרן החזו"א זצ"ל בחזו"א שביעית (סי"ח אות ד) שההבטחה של התורה וצויתי את ברכתי (ויקרא כה, כא) אפשר שיגרום החטא.

ואמנם בעיקר ההבטחה של וצויתי את ברכתי, אם הוא נוהג בזמן הזה, ויש לדון האם יש את הברכה של השמיטה, כיון שהרבה שיטות מן הראשונים דשמיטה בזמן הזה מדרבנן, והנה בזה י"ל דלפי מש"כ בשו"ת בית הלוי (ח"ג סימן א אות ו) להביא ב' שיטות הראשונים למה שביעית

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

בזמן הזה מדרבנן, שיטת ספר התרומה שהטעם הוא משום שגם קדושה שניה דעזרה לא קידשה לעתיד לבוא ובטלה בעת החורבן, אולם בס' החינוך כתב הטעם משום דקימ"ל כרבי ששמיטה תלוי ביוכל וכל שאין יוכל אין שמיטה, וכתב שם בבית הלוי באות ז' שלשיטות שס"ל שיש קדושת הארץ גם עתה ומה שלא נוהג שמיטה הוא רק משום שאין יוכל נוהג, גדר הדבר הוא שהתורה לא חייבה עתה לנהוג שמיטה, אבל בודאי שהנוהג שמיטה בזמן הזה מקיים מצוה דאורייתא שהתורה לא הפקיעה את המושג שמיטה אלא שלא חייבה לנהוג שמיטה ולכן גם כשמקיים שמיטה בזמן הזה מקיים מצוה דאורייתא יעו"ש בכ"ד, וא"כ י"ל דלפו"ד שייך את הברכה של וציותי לכם את ברכתי. [וע"ע בקונטרס דברי סופרים קוב"ש ח"ב סימן א מה שהביא בשם הגר"ח זצ"ל] וכן כתב במבי"ט (ח"ג סימן מה) ששייך את הברכה של וציותי את ברכתי גם בזמן הזה.

אלא שכתבו באחרונים להוכיח מדברי הסמ"ע (חו"מ סימן סז סק"ב) שהיכא שמקיים את החיוב מדרבנן ליכא ברכה, דכתב ע"ד התוס' בגיטין דף לו ע"ב בד"ה ותקון, למה רבנן תיקנו רק זכר לשביעית ולא תקנו זכר לשמיטה, וכתבו לתרץ משום שאין רוב הציבור יכול לעמוד בה ליאסר בעבודת הקרקע שתי שנים רצופות, ובסמ"ע כתב להוסיף ע"ד שדוקא בזמן שהיה שמיטה ויוכל נוהגים מן התורה היה גם את הברכה אבל עתה שהוא דרבנן ליכא את הברכה יעו"ש. וכן כתב בתומים (חו"מ אורים סק"ב) ובהגהות היעב"ץ לגיטין (דף לו ע"ב) ובס' פאת השולחן (סימן כטס ק"ג).

וכן כתב בחת"ס (גיטין דף לו) שדווקא בבית שני דשביעית מה"ת יש הבטחה מהשי"ת וציותי את ברכתי, יעו"ש, וכן כתב הגאון רבי יוסף ענגיל באוצרות יוסף (עמ' נא וקב) שהיות שבתורה נברא העולם (בראשית רבה פרשה א) לכן מה שמפורש בתורה ממילא הוא חוק בטבע הבריאה שהייתה כולה רק עפ"י התורה הקדושה, אולם לא הבטיח הכתוב אלא רק על זמן שהשביעית נוהגת מן התורה ויש קדושה בארץ, משא"כ עתה שהוא רק זכר לשביעית אין עוד הבטחה מפורשת מן התורה וכשם שגוף הארץ נתקטנה כמו שאמרו בגיטין דף נז ע"א והארץ שוממת בעונותינו ופסקה ברכת הארץ אחר החרובן כמבואר בסוף כתובות ובכמה דוכתי לכן אם נאמר שישמכו עתה ע"ז הו"ל סמיכה על הנס והלכה פסוקה דלא סמכינן אניסא יעו"ש והאריך שם להתרעם על רבנים שהחמירו לאחרים

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

בשביעית על סמך הברכה דליתא דבזמן הזה ששביעית אינה אלא מדרבנן אין לסמוך על הנס יעו"ש.

וכן יש להוכיח לדברי הסמ"ע ממש"כ בשו"ת הריב"ש (סימן שה) שרק בריבית דאורייתא יש הבטחת הפסוק (תהלים טו) עושה אלה לא ימוט שאם עבור נכסיו מתמוטטין (ב"מ דף ע"א ע"א) משא"כ בדרבנן וראה גם בזה ברקע"א בהגהותיו למשנה בריש תענית.

ובס' שיעורי ליל שישי (ח"ב עמ' רפא) כתב להביא ראייה לדברי הסמ"ע ממה דאיתא בשבת דף קיט ע"א בעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי עשירים שבא"י במה הן זוכים א"ל בשביל שמעשרים שנאמר עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר שבבל במה הן זוכין א"ל בשביל שמכבדין את התורה, והרי מבואר במשנה בסוף מסכת ידים וברמב"ם בריש הל' תרומות שבבל יש חיוב מעשר רק מדרבנן וא"כ מה הוקשה לו במה זכו עשירים שבבל ובע"כ דלא נאמר את הברכה היכא דהחיוב הוא רק דרבנן.

ובביאור דברי הסמ"ע ראה מש"כ לבאר בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ג סימן שמג) ע"פ דברי הנתיבות המשפט (סימן רלד סק"ג) שהאיסור דרבנן בושגג לא צריך כפרה והטעם שהאיסור דרבנן הוא על הגברא משום שאינו שומע וכשלא ידע חסר עיקר חפצא דאיסור, וכתב שם שהיינו כמו שנתבאר דאיסור דרבנן זהו איסור גברא ולא איסור חפצא.

ויעו"ש עוד שאמר בדרשה לחלקאים לעודדם לשמירת שמיטה כהלכתה ולקבל ברכת ה' הסביר שהמעייין בפסוקים יראה שמעולם שלא הבטיח לנו הברכה במיוחד לשומרי שביעית, רק בפסוקים מבואר ועשיתם את חקותי ואת משפטי תשמרו ועשיתם אותם וישבתם על הארץ לבטח ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשבע וישבתם לבטח בארצכם, הרי מפורש דמיירי כשישראל שומרים כל התורה החוקים והמשפטים ואז יזכו לרב טוב בפירות הארץ, וע"ז ממשיך הכתוב וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו והיינו בתקופה זו, היאך שייך הנס אפילו בקיום כל המצוות בדבר ריק, וע"ז התשובה וצויתי את ברכתי בששית עכ"פ מפורש בכתוב דמיירי כשעם ישראל שומרים התורה ומצוות והנהגה עמם תמיד שלא כדרך הטבע אזי יזכו גם בששית להנהגה ניסית והקב"ה יצווה ברכתו.

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

והוסיף שם עוד, שבזמן שאין עם ישראל שומרים ר"ל התורה ואי אנו ראויים להנהגה בלתי טבעית שאז השכר הגשמי מועט והפורענות מרובה זוכים לשכר בעוה"ב שאין דוגמתו כיון שגם בהסתר כזה שומרים מצות ה' והשכר בזה יותר משכר גשמי של ריבוי ברכה בתבואה כתשלום אלא זוכין בשכר הגנוז לצדיקים בעולם הבא והיינו לפלטרין בחיי נצח כראוי לגבורי כח עושי דברו שהגמ' מדמה אותם בפרק ר"ע שבת דף פח למאכלי השרת ולכן בתוכחה לא מוזכר עיקר השכר לחיי נצח דכשמוסתר ומאמין ומחכה אזי השכר יותר ואשרינו שזכינו כולנו למצות שמיטה ששכר המסייע להשומר מובטח שנטל ועוזר לעושי מצוה זוכה כמוהו יעו"ש עוד בכ"ד.

וכמו יש לדון לגבי ברכת כהנים שנאמר בתורה "ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם" ולשיטת חלק מהפוסקים היכא שיש רק כהן אחד הוא מדרבנן כמבואר במג"א סימן קכח סקט"ז [ובמק"א הארכנו בזה] וא"כ יש לדון האם והאני אברכם גם שהברכה מדרבנן,

ומ"מ בחזו"א (שביעית סימן יח סק"ד) כתב לחלוק ע"ד הסמ"ע וכתב שמסתבר שהייתה הברכה גם בבית שני וגם אחר החורבן שבי"ד שלמעלה עושין מה שגוזרים בבי"ד של מטה, וכיון שכן י"ל שמה שכל מה דתקון רבנן כעין דאורייתא תיקון. ובעיקר הקושיה מיובל כתב לבאר בתו"ה (שם) ע"פ מש"כ בחידושי הגר"ח עה"ר בפ"י מהל' שמיטה ויובל ה"ה יעו"ש.

וע"ע בחידושי הרי"ם (גיטין דף לו ע"ב) כתב דמכתבו התוספות שם שרק יובל אינו נוהג בזמן הזה אבל שביעית נוהגת ע"כ ששייך בזמן הזה וצויתו וכו' שאל"כ גם שביעית לא היו חז"ל מתקנים כלל, ואולם ראה מש"כ בזה נכדו האמרי אמת בכמבתי תורה (סימן סו) לדחות דבריו די"ל דשנה אחת אפשר לעמוד, והתוס' דיברו על יובל שהוא סמוך לשמיטה שהוא ב' שנים, וע"ע במש"כ בשו"ת התעוררות תשובה חו"מ סימן י"א, [וראה עוד בחידושי הרי"ם על התורה שכתב בשם הרה"ק רבי זוסיא מאנפילי זצ"ל שפירש על מה שכתוב וכי תאמרו מה נאכל בשנה וגו' וצויתי את ברכתי וגו' היינו שבגלל אמירתם מה נאכל וגו' יש צורך השי"ת יצוה את ברכתו ואם לא היו אומרים מה נאכל כי זה היתה התבואה גדלה גם בלי צו מיוחד] והביא דברי האמרי אמת בפרדס יוסף עה"ת (בהר כה כא) כתב להביא

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

מש"כ האמרי אמת מגור זצוק"ל שנראה שאין ברכה על דרבנן. וע"ע בס' אמונת ישראל (שביעית סימן נו אות ד) שכת שנראה לדינא שאף בשביתת דרבנן איכא ברכה מחמת שאנו מצויים בעשה ול"ת עפ"י התורה לשמוע בקול חכמים ושמקיים את העשה הזה מקיים את המצוה של דאורייתא יעו"ש, ועוד כתב ביותר לספי מש"כ במשנה למלך פ"ח מהל' מלוה ולוה ה"א שאפילו למ"ד שביעית בזמן הזה דרבנן מ"מ עיקרו מן התורה.

ומ"מ לדעת הסמ"ע יש לעיין איך יש ציוי מדרבנן לשמור את השמיטה הרי כל החיוב לשמור את השמיטה רק מכח הברכה והרי עתה ליכא ברכה, [כן ראיתי שהקשה בקובץ עיון הפרשה קיד הגאון רבי שלמה פישר ר"י איתרי ירושלים].

וע"ע בשו"ת רבי עקיבא יוסף (סימן קסד) שנראה מדבריו בסוף התשובה דשייך וציותי את הברכה גם בזמן הזה וכתב וכן היה לפנינו בנחלת פתח תקוה וכן בכמה מקומות שראינו את ברכת ה' ואיזהו חכם הרואה את הנולד ודי לחכימא ברמיזא למודים דרבנן לשבחיה. עכ"ד.

ונסיים בכתב סופר (ויקרא כה) כתב בשם אביו החת"ס, כי ע"י השמיטה נראה לעין כי התורה מן השמים היא, ולא משה מפי עצמו אמרה, כי איך אפשר שיבטיח ועשת את התבואה לשלש שנים שהוא שלא בטבע אלא ודאי שהתורה מן השמים, ועוד כתב שם בחת"ס, כי מצווה זו שורש ויסוד כל המצוות שהרי הרמב"ם כתב בטעם מצוה זו כדי שתשבות הארץ ולא יחליש כוחה לגמרי, ודחו טעם זה כי הלא דרך הארץ לא כן הוא שזורע שנה ומוביר שנה והתורה ציותה לעבוד שש שנים זה אחר זה ועל כן טעם זה ליתא, וזה פירוש הכתוב ושבתה הארץ שבת לה שלא ישבות לטובת הארץ אלא לה להורות לנו כי לה' הארץ ומלואה ואל ידמה האדם שבכוחו ועוצם ידו הגדיל בארץ ולכן ציוה נגד הטבע שיעבוד שש שנים רצופות, ואחר כך ישבות ומה שצמח בששית יהיה בו די לשביעית אף שהאדמה הוכחשה בעבודה רצופה של שש שנים ויבטח האדם בה' תמיד והאמונה והבטחון יסוד מוסד לכל התורה וכו' ועל ידי השמיטה יכניע האדם לבו ולא יאמר כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה כי רואה עין בעין שהכל מן השמים וביד ה' יתברך הוא ועל ידי זה ימצא עצמו מחוייב להיות נכנע לפניו יתברך שמו, ולשמור מצותיו חוקי ומשפטיו, וזה שאמר מה שמיטה נאמרה מסיני כך כל התורה נאמרה בסיני כי שמיטה היא יסוד האמונה

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

והבטחון, ודבר זה מעוררו לזכות עצמו כי הכל תלוי ברצונו יתברך שמו, ויש להוסיף כי התורה ניתנה בסיני שהוא הר קטן להורות נתן שלא יגבה לב האדם כי ה' שוכן את דכא וזה כלל גדול בתורה שאל יתגאה האדם ועל ידי שמיטה יכנע לבבו ע"כ.

וכיוצא בזה כתב בכלי יקר (ויקרא כה) שטעם מצוה זו היא להשריש את ישראל במדת האמונה והבטחון בה כי חשש הקב"ה פן בבואם אל הארץ יתעסקו בעבודת האדמה על המנהג הטבעי וכאשר כביר מצאה ידם ישכחו את ה' ויסירו בטחונם ממנו ויחשבו כי כוחם ועוצם ידם עשו להם את החיל הזה עולם כמנהגו נוהג ויחשבו שהארץ שלהם היא והם הבעלים ואין זולתם ח"ו על כן הוציאם ה' מן המנהג הטבעי לגמרי כי בשש שנים דרך האומות לזרוע שני שנים וישנה אחת אינם זורעים כדי שלא להכחיש את כח הארץ, אך הקב"ה אמר שש שנים תזרע שדך מדי שנה בשנה ואני מבטיחך להוסיף כוחה שלא תכחיש, וע"ש שכתב כי רבים אומרים שהטעם הוא שתשבות הארץ כדי שתוסיף לתת כחה לזרוע ולדעה זו נטה הרב המורה ורבים חולקים עליו, ואמרו שאם חששה התורה לזה שלא תחלש האדמה למה יתחייבו גלות על שמיטת הארץ יהיה עונשם שלא תוסיף הארץ לתת כוחה להם, ועוד שאין שבת לה' כי אם לצורך הארץ ולמה אמרה התורה שבת לה' ע"ש והדברים מבוארים בדברי הרוקח שכתב מטרת השביתה אינה לשם טובה טובת הארץ שתהיה שובתת כדי שתהיה שמינה יותר אלא השביתה הוא למצוה לשם ה'.

ובס' עולמו של צדיק מסופר על הרה"ק רבי סלאמן מוצפי זצ"ל שבכל שנה הי נוהג לזרוע בעצמו חיטים לצורך מצה שמורה וסיפר בנו הגרב"צ מוצפי שליט"א כי בשנה בחמישית כשמדד את משקל הקמח היה כשבע ק"ג ובשנת השישית יצא לו עשרים ואחד ק"ג מאותה כמות שזרע בשנה החמישית והתקיים בו הכתוב וצויתי את ברכתי וגו' ועשת את ג' השנים ויעויין עוד בזה עוד הרבה סיפורים היום במה שהאריך בילקוט יוסף שביעית עמ' נג. וע"ע בס' נטעי גבריא (פרוזבול שו"ת סימן א) מה שהאריך להוכיח ולדון בכ"ז, ועוד חזון למועד.

עוד בענין וצויתי את ברכתי ראיתי בשיעורי ליל שבת מס' 202 את הגרמ"ב זילברברג שליט"א רב שכונת שיכון ה' שכתב בשם מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל שהרי הביום שאנו רואים שיש עדויות בחוש שאף לשומרי

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

שמיטה בזמן הזה יש את הברכה של וצויתי את ברכתי, אין מזה ראייה שלא כדברי הסמ"ע אלא לאחר שהחזו"א הכריע כן והוא בתרא הסכימו עמו משמים ומכח פסק החזו"א מתברכים משמים ונפק"מ בכ"ז לענין ברכת כהנים, וכן כתב בספר אשא כפי מכתב מהגרש"א שטרן שליט"א שה"ה בברכת כהנים של כהן אחד, וראה עוד במה שהארכתי בזה בקונ' שערי יוסף שביעית חלק א' יעו"ש, ובמש"כ ושבענו מטובך עניני שמיטה.

הנה כה"ג נשאלתי מידידי ורעי הרה"ג בנימין ראובן שלזינגר שליט"א בזה"ל: בענין כשהתורה הבטיחה שכר, האם שייך שיגרום החטא שלא יקבל השכר הנה, נתעוררנו לעיין לגבי מה שידוע בכמה דוכתי "שמא יגרום החטא", וכמו שכתב רש"י בפרשתן על יעקב אבינו. דיש לעיין האם זה נאמר על כל ההבטחות שהבטיחה התורה שבאם יעשה מצוה זו יהיה לו שכר. [והנה החזו"א כתב לגבי ההבטחה של וצויתי את ברכתי לגבי שנה השביעית. ששייך שמא יגרום החטא]. והנה, נתעוררנו שיש קושיא שזה לכאו' סתירא; דהנה. בגמ' בקידושין ובחולין הק' הגמ' לגבי אדם שעלה לקיים מצות שילוח הקן, והוא נפל ומת, והרי התורה הבטיחה על מצוה זו, למען יאריכון ימך וגו'. ותי' הגמ' שהכוונה בתורה היא על עולם שכולו טוב וכו'. ולכאו' הגמ' היתה יכולה לתרץ, שמא החטא גרם לכך שהפסיד השכר שהבטיחה התורה. ומוכח מזה שלגבי מצות שילוח הקן לא שייך לומר שהחטא יגרום שלא יקבל השכר. מאידך, בגמ' סוטה כא, מבואר שעבירה מכבה מצוה [ואין עבירה מכבה תורה]. הרי דלכאו' מוכח מזה להדיא שעל כל מצוה שייך לומר שהחטא יגרום שהמצוה תימחק. נשמח עד מאד לקבל בזה את תשובתו הרמתה. בכל ענין זה, ע"כ לשון שאלתו, וי"ל דשאני הגמ' בקידושין דמיירי במצוה שכתוב למען יאריכון ימך וכו' שע"ז לא שייך לומר שמא החטא יגרום.

ועוד נשאלתי כה"ג ע"י ידידי הנ"ל ממש"כ מרן החיד"א (דבש לפי מערכת ל' אות י"ב) וז"ל "ליל שמורים הוא לה' שאלו להרב רבינו מהרח"ו ז"ל כי בליל פסח אדם מישראל היה עולה בסולם ונפל ונטלע ואיך אירע זה בליל שמורים והשיב הרב ז"ל דהאיש ההוא בלילה ההוא עשה עבירה ומשו"ה נפל ונטלע ומדבריו ז"ל מבואר דליל שמורים הוא בזמן שעוסקין במצות או לפחות כשלא ילך לדבר עבירה אבל אם ח"ו יעבור עבירה אין לו שמירה וזה אפשר פשט הכתוב עצמו ליל שמורים הוא לה' ואין שטן ואין פגע רע. וביאר אימתי אני אומר ליל שמורים היכא

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

דהוא הלילה הזה לה' דהלילה היא מקודשת לשמים וריח עבירה לא עדת בה אבל בלא"ה ישיגהו עונו כי יותר פגם בלילה הזו כמו שנבאר בס"ד, עכ"ד, ושכן כתב מרן החיד"א החיד"א (בספרו שמחת הרגל, דבש לפי ערך ל אות יב) בזמן מורנו רבי חיים ויטאל זצ"ל, בליל ראשון של פסח היה אדם אחד שנעשה צולע, ושאלו תלמידי רבי חיים ויטאל את רבם, הרי התורה הבטיחה 'ליל שימורים הוא', ואיך אירע לאדם זה נזק בליל התקדש חג? וענה להם רבי חיים ויטאל וגילה סודו, שאותו אדם עבר עבירה באותו לילה, ועל כן באה אליו הצרה הזאת, כי ליל שימורים הוא דווקא למי שאינו חוטא בלילה הזה, אך אם מתנהג כהרגלו בכל השנה, וגם בליל פסח הוא עובר עבירות, לגביו אינו ליל שימורים. עכ"ד, ומבואר מדבריו ששייך לומר שמא יגרום החטא גם בליל שימורים,

ולענ"ד זה חידוש לומר כן שמא יגרום החטא הוא דוקא במצוה, אבל הכא היום הוא סגולי והבן, ואולי כל דברי מרן החיד"א מיירי היכא שהוא שלא לשמה כגדר שנהפכה לו שוליא על פניו,

ועוד כתבתי להרה"ג הנ"ל במק"א, בחשש שמא יגרום החטא ומדוע לא מתקיימת הבטחת הגמרא הרגיל בנר, לכבוד ידידי הרה"ג בנימין ראובן שלזינגר שליט"א מח"ס מנחת בנימין, וגיליון מן הבאר, שלו' וברכה, ראיתי מש"כ כת"ר שליט"א בגליונו הנפלא מן הבאר מס' 23 לפרשת וישלח, על מאי דכתיב בתורה קטנתי מכל החסדים (לב יא) ופירש"י ע"פ דברי הגמ' בברכות דף ד' ע"א שאף שהבטיח לו הקב"ה מכל אמר שמא גרם החטא, עכ"ד, וכתב כת"ר שליט"א לדון האם נאמר כל ההבטחות וכתב לדון לגבי מצות נט"י שמצינו במשנ"ב סימן קנח סקל"ח ששייך האי דינא, וגן לגבי הבדלה על היין דאיתא בגמ' בשבועות דף יח ע"ב שכל המבדיל על היין הו"ל בנים זכרים וכתב הגר"ח"ק בשערי אמונה פאה מ"א אות ד' שמעשיו מעכבין, וכן לדבי שביעית בחזו"א שביעית סימן יח אות ד', וכן לגבי מעשר כספים, שלא מצינו שאנשים מתעשרים, והשיב בזה הגר"ח"ק בספר האדיר תל תלפיות תשובה שכג שאם העבירה גדולה יכולה לעכב, וכן לגבי מצות תלמוד תורה באור החיים הקדוש בפרשת בהר בחוקתי יעו"ש.

ולענ"ד הוא שייך למימר על מאי דאיתא בגמ' בשבת דף כג ע"ב הרגיל בנר הויזן ליה בנים תלמידי חכמים, ופירש"י שם בד"ה בנים נר שבת ונר

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

חנוכה, ודנו באחרונים מה הכוונה הרגיל, ובשו"ת תשובות והנהגות ח"ב סימן שמ כתב שמצא בזה בקונטרס כת"י לרבי אברהם אזואלי זצ"ל שהביא דברי חז"ל הרגיל בנר וכו' והקשה שהרי כולם מדליקין נר חנוכה ורובם לא זוכים לבנים תלמידי חכמים, והסיק שהיסבה כיון שרק מיעוטא דמיעוטא זהירים להדליק כפי כל פרטי המצוה ודקדוקיהם ורק בכח סגולת המצוה בשלימות זוכים לבנים תלמידי חכמים ונאמרו בזה הרבה תירוצים, יעויין בספר פרדס יוסף החדש חנוכה אות יב שיב ואילך במה שהאריך בזה. ושם מבואר שכתירוץ שכתב להביא בתשובות והנהגות כן כתב כבר רבי יצחק בן הראב"ד יעו"ש באריכות.

ולענ"ד י"ל בכ"ז שמה שמצינו שרוב האנשים לא זוכים לבנים תלמידי חכמים, וכמו שתמה רבי אברהם אזואלי זקינו של מרן החיד"א, הוא משום שהחטא גורם.

ויש להוסיף מה שכיוצא בזה שמעתי מאמו"ר שליט"א בשם השפע חיים מצאנז זיע"א שמה שאנשים הרבה פעמים לא מצליחים בחינוך הילדים משום שמאכילים את הילדים בכסף לא כשר, [ובזה הוסיף אמו"ר שליט"א לבאר מדוע יעקב אבינו ע"ה אמר לעשו שהוא לא עשיר, כי סו"ס כל כספו היה ביגיעה עצמו, ומשו"ה חזר על פכים קטנים ואכמ"ל, ועוד חזון למועד] ומשו"ה לא כולם מצליחים בחינוך הילדים, אפילו שלמדו חינוך וכו'.

ועיין עוד בשערי אמונה פאה מ"א אות ד' עמ' יב בד"ה שבועות יעו"ש, ובשאלת רב ח"א עמ' כח, ובספר האיש משה עמ' רו, ועיין עוד בספר תל תלפיות בדיני עוסק במצוה ח"א בדין עוסק במצוה בקר"ש לגבי דין נתינת צדקה, מה שהאריך עוד בדין שמא החטא יגרום.

בברכת התורה, ידידיך הדו"ש, הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"א"ס

פה עיר התורה בני ברק

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

האם תבניות של תנור צריכות טבילה

הנה בדין טבילת כלים לתבניות של תנור, לכאורה יש לדון שהם חייבים בטבילה, ואף ששמים נייר אפיה וכדו', הרי סו"ס בלא זה הנייר אפיה לא עומד, אבל לא שמענו למי שמטביל את התבניות של התנור, נויש לברר שאולי נהגו להקל שהתבניות נעשות בארץ, אבל בדרך כלל התנורים וכו' מגיעים מחו"ל] ויש לומר דחייב טבילת כלים הוא למה שנוגע באוכל, וכיון שהתבניות לא נוגעת באוכל אין חיוב טבילה, וכמו שכתבו התוס' בע"ז דף עה ע"ב ואף דלפעמים נקרע הנייר אפיה, הו"ל מיעוט תשמיש, ותלוי במח' הפרי חדש והפרי תואר.

ואולי יש לדון מצד מחובר לקרקע, שהרי תנורים שמחוברים לקרקע, ואולם י"ל שלא דמי למדפים של מקרר, שהרי מדפים לא מוציאים אותם משא"כ בתבניות של תנור מוציאים אותם, ומה גם לפעמים מביאים תבניות של התנור לשולחן.

ואמנם מצד מה שמשתמשים עם נייר אפיה, הנה הרבה פוסקים ס"ל דלא חשיב הפסק, וכמו שכתב בשם הגר"נ פינשטיין בספר מסורת משה ח"א עמ' רכב, והגריש"א בקונ' טבילת כלים אות מג, והגרנ"ק בחוט שני טבילת כלים עמ' כד, והגר"ח"ק בריש ספר הבית בכשרותו להגרי"א דינר שליט"א,

וכן כתב בשו"ת חיי הלוי ח"ד סימן נד אות יב שכתב שהפסק נייר אינו פוטר את הכלי מבטילה אלא אם כן בכה"ג שהיה יכול להחזיק את האוכל גם בלי הכלי התחתון, ומכ"ש שתבניות אפיה של תנור צריכים טבילה יעו"ש.

וכן כתב בחלקת בנימין ביאורים בד"ה אינם, שהביא דכלי שמכוסה עם נייר לא חשיב הפסק בין הכלי להאוכל ומוכח כן מהגר"א דכיון דהמאכל זב דרך הנייר והמפה ונבלע בכלי שפיר טעון טבילה ואפילו אם המאכל הוא קר ויבש וכגון לחם שאינו זב כלל אפילו הכי ליחייב דדמי לכוס שמשתמש בו לצונן דחייב הואיל ואילו היה חם היה נבלע בו וכנ"ל והכי נמי בעניננו אך יש לחלק דשאני בכוס דנוגע כלי באוכל משא"כ במפה ועוד דלפי זה בנייר אלומיניום לא צריך טבילה דאפילו במאכל חם אין הטעם נבלע בכלי דאינו יוצא מכלי לכלי בלא רוטב אמנם נראה דמטעם

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

אחר יש להצריך טבילה בכל אלו משום דהנייר והמפה אינם חולקים שם לעצמם עד שנאמר דמשתמש בנייר ולא בכלי גופא ולפי זה נראה דכל שכן גוף הכלי אע"פ שמניח עליו מפה ונייר הא ודאי שהכלי מסייע לבשל כמו המפה ולפי זה גם בנייר אלומיניום יש לחייב ולכאורה יוצא דלפי זה מסתבר דיש נפקא מינה אם איכא כלי גמור המפסיק בין האוכל להכלי ולא חתיכת נייר דאינו חולק שם לעצמו רק בטל אל הכלי ואין נראה שיהא נפקע תורת כלי סעודה ממנו על ידי הפסק נייר עכ"ד.

וכן כתב בתשובה בעל האבני ישפה זצ"ל להגרי"א סקוצילס שליט"א והו"ד בספר אהל יעקב טבילת כלים עמ' קכג וז"ל: מה שחשבת שלא נחשב השתמשות בכלי בלי טבילה אם מניחים נייר בתחתית הכלי אינו נראה לי כלל וכלל וההסבר הוא שהאיסור כאן הוא לא איסור בליעה בכלי כדי שנאמר שאם מניחים דבר שיחצוץ לא תהיה בליעה אלא האיסור נלמד מכלי מדין שהוא איסור השתמשות עד שלא יעשו טבילה וכתב הבית יוסף יורה דעה סימן ק"כ וז"ל ופירשו בירושלמי ע"ז פ"ה הט"ו דטבילה היא כדי שיצאו מטומאתו של גוי לקדושתו של ישראל והסביר בשו"ת קול מבשר חלק ב' סימן ל"ז ד"ה ע"ד מה וז"ל רק הטעם כדאי בירושלמי שילהי מסי ע"ז משום שיצאו מטומאת נכרים ונכנסו לקדושת ישראל ועיין ב"י יו"ד ר"ס ק"כ והוי כעין טבילת גר דג"כ אינו אלא טבילת חולין שיצא מטומאת נכרים ונכנס לקדושת ישראל עכ"ל והסבר דברי הפוסקים שכתבו שענין טבילת כלים שהוא מעין גירות היינו שכל זמן שהכלים היו ברשות הגוי לא היתה בהם קדושה כיון שאין לגוים קדושה אבל כיון שהכלים עברו לרשות היהודי הם קבלו קדושה שהרי ליהודי יש קדושה וממילא גם לכלים שלו יש קדושה ואם כן הכלים עוברים מעין גירות על ידי שעוברים לשימוש של היהודי וממילא צריכים טבילה ולפי זה ברור שאין שום תועלת להניח נייר על תחתית הכלי כי סוף סוף הוא משתמש בכלי בלי טבילת כלים. עכ"ל.

וכן כתב בחוט שני (טבילת כלים עמ' כד) בנ"ד בפשיטות דחייב טבילה, וז"ל: וכן הא פשיטא, דתבנית אפיה ממתכת שמניחים עליה נייר כסף, ועליה מניחים תבשילים לאפותם או לבשלם, אף דהמאכל עצמו אינו נוגע כלל בתבנית, וגם אין התבנית בולע מטעם ההמאכל והרי קיי"ל דדוקא אם הכלי בולע חשיב כלי סעודה וכמו שכתב הגר"א מהרשב"א מ"מ כיון שהנייר בטל לכלי, ועיקר הכלי הוא הכלי התחתון חשיב הכלי התחתון כלי

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

סעודה, עכ"ל, [ויעו"ש עוד שכתב לדון בכלי שמניחים בו שקיות סגורות כגון שקיות של עלי תה וכן כלי שמניחים בו שקית חלב באופן שהמאכל אינו נוגע בהכלי, אם גם בזה י"ל שהשקית בטלה להכלי ואז חשיב ככלי סעודה, או די"ל שהכלי הוא לעצמו, וכן יש לעיין בכלי שמניחים בו רק סוכריות עטופות בנייר, אם חשיב כלי סעודה עכ"ד], וכן כתב הגר"י טשזנר שליט"א והו"ד בקובץ עיון הפרשה חלק קכא עמ' ס' שתבניות אפיה טפל לכלי יעו"ש.

והנה הגרשז"א בשו"ת מנחת שלמה ח"ב סימן סו אות ה' כתב, אם הדרך להשתמש רק על ידי פריסת מפה וכ"ש נייר וניילון אף שיש דוגמא לספק זה במגילה דף כו ע"ב דכרוסיא חשיב תשמיש דתשמיש בגלל המפה שפרוסה עליה ולענין מורצה של בסיס לדבר האסור בנר דלוק על השלחן חשיבי תרוייהו כבסיס, כמבואר בסימן ש"ט, אפילו הכי נראה דנידון דידן שאני דחציצת הנייר לאו כלום הוא, ונלענ"ד דטעון טבילה עם ברכה, ותמהיני על הבן איש חי פרשת מטות שכתב שמסתפק בכך עכ"ד, ואמנם בישוב דברי הבא"ח כתב בספר כשרות הכלים (מלואים עמ' קעד) שמשמע מבן איש חי דמיירי בשולחן שהדרך תמיד היה לפרוס עליו מפה עד כדי שאם לפעמים השתמשו בלא פריסת מפה רצה להתיר מפני שאין רוב תשמישו בכך ובזה ס"ל להבן איש חי דדמי לכלי שדרך תשמישו על ידי שקית דמה לי שהדרך על ידי שקית מה לי שתמיד פרוסה עליו מפה ואדרבה מההיא דכורסיא חשיב תשמיש דתשמיש בגלל המפה שפרוסה עליה יש ראייה לזה דהפסק מפה הרי הוא כהפסק כלי והסיק שם לדינא דכיון שיש כאן ספק יש להטביל כלי שיש הפסק נייר בלא ברכה עכ"ד, וכן הו"ד הגרשז"א בספר טבילת כלים פ"א הערה ז' בשם הגרשז"א שנייר אפיה אינו פוטר את התבנית מברכה.

ואמנם יש פוסקים שכתבו שהנייר אפיה כן יהיה חשיב הפסק, כמ"ש בשו"ת חלקת יעקב חיו"ד סימן מו שנשאל בנהוג שנותנים מגדנים ומעדנים בסעודות גדולות על קערות של נייר ונזרקין הקערות לאחר תשמישן לאשפתות ונתחדש כעת לסיבת נקיון יותר שמחפין קערות נייר הללו עם נייר כסף עשוי מחומר של אלימניום והחיפוי הוא מבפנים ומבחוץ או רק מבפנים לבד, ולאחר תשמישן הם נזרקין האם הקערות הללו צריכים טבילת כלים, וכתב שלהרמב"ם לכאורה יאנו מקבל טומאה, וממילא לפי השב יעקב דילפינן דין טבילת כלים מדיני טומאה וטהרה

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

ממילא לא בעי טבילה, ויש להקל בזה כיון דטבילת כלים אינו אלא מדרבנן, ממילא אפשר לסמוך בזה ע"ד השב יעקב, יעו"ש, ואמנם נראה דכ"ז דוקא נייר כסף אבל נייר אפיה לא יהא חשיב הפסק, אבל מאידך י"ל דהא סו"ס חשיב הפסק, ולא משתמשים בתבנית עצמה, ויש עוד לפלפל בזה.

וכן כתב כיוצא בה בשו"ת מנחת חן ח"א סימן לד הערה ג' לגבי קערה של ליל הסדר, שאם לא מניח את המצה עליו להדיא רק ע"י הפסק מפה או טישו אין צריך להטבילו, וכמבואר בשו"ע ס"ד, ובערוך השולחן סל"ב יעו"ש עוד, וכן הביא בקונ' כוס של אליהו עמ' כא דעת הגרפ"א פאלק זצ"ל שכל זמן שאין הכלי נוגע באוכל אינו טעון טבילה דסו"ס אינו מעביר בליעות בכה"ג, וזה כל הטעם לפטור כלי שאינו מאכל, וכמבואר בביאור הגר"א יעו"ש, וראה עוד מה שכתב להאריך בזה בשו"ת אחוזת הלוי ח"ב סימן פה, פז, יעו"ש,

ושוב מצאתי להגאון רבי יהודה ברכה שליט"א בשו"ת ברכת יהודה חלק ז' יו"ד סימן ו' אות ג' במכתבו להרה"ג איתי בן יוסף שליט"א בעמח"ס שו"ת תורת אבי שכתב בספרו הנ"ל בעמ' רפ להחמיר להשתמש בתבנית אפיה ע"י הפסק נייר אפיה, שא"א בתבנית אפיה אפילו ע"י הפסק נייר אפיה, וכתב שם שבספר טבילת כלים לגהר"צ כהן זצ"ל בפרק א' הערה ז' כתב בשם הגרשז"א זצ"ל שכלי שדרך תשמישו ע"י שקית שיש בו כמו כד שמחזיקים בו חלב בשקית של ניילון או אפילו שקיות של נייר אם רגילים להוציא ולהכניס ע"י השקית נראה דחשיב הפסק אם כך הוא עיקר תשמישו, אבל אם רק ע"י פריסת מפה וכ"ש נייר וניילון טעון טבילה עם ברכה יעו"ש, ולפי"ז נראה שלכאורה יש להקל לנ"ד, אבל נראה שאכתי יש לחלק שלגבי קנקן שהחלב הרי יכול להשאר בשקית ואפשר להשתמש בו כל, משא"כ נייר אפיה לכאורה נודע רק למנוע את הדבקות התבשיל ונחות להשתמש ואין האו כלי נפרד והרי הוא בטל לכלי יעו"ש, וכתב להעיר ע"ז בברכת יהודה שם שכתב כבר בשו"ת ברכת יהודה ח"ה חיו"ד סימן ה' בהערה להקל בזה אף למי שמחיר להטביל את הטוסטר שיועיל הפסק נייר אפיה וזה יועיל כמ"ש הגרשז"א לגבי כד חלב, וכתב שם שלאחר זמן העירו ידידו הרה"ג אליהו סעדון שליט"א שאיכא חילוק בדבר, וכמ"ש בשו"ת תורת אבי, אבל כתב שם שכ"ז דוקא גבי טוסטר ולא לגבי תבנית אפיה, שמעיקר הדין מותר להשתמש בתבנית אפיה אף

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

ללא טבילה, כיון שמשתמשים בתבנית עם נייר אפיה, עכת"ד של הברכת יהודה, ואמנם בדעת הגרשז"א ממש אי אפשר לומר כן, כי הרי בספר טבילת כלים להגר"צ כהן וה'ו'ד לעיל כתב בשם הגרשז"א שתבניות אפיה כן חייבות בטבילת כלים, ואמנם המעיין היטב בדעת הגרשז"א נראה שאם דרכו של הכלי להשתמש ע"י ניילון או נייר מותר להשתמש בלא טבילה וא"כ נראה דה"ה היכא שיש נייר אפיה, וכן כתב בשו"ת מלמדך להועיל ח"א פרק כט תשובה ט' יעו"ש, וכן נראה דלמד ע"פ דברי הגרשז"א לנ"ד בספר מנחת אהרן ח"א סימן קמח עמ' תקכה יעו"ש.

ולענ"ד יש להוסיף ביותר שיש להקל בזה בנ"ד דהכא סו"ס הרי הוא משום הנוחות כמו קנקן חלב דהרי קנקן חלב ששמים בו את השקית חלב הרי בלא הקנקן א"א להשתמש בשקית חלב שהרי כל החלב ישפך, ואפ"ה פטר הגרשז"א את הקנקן מטבילה, וא"כ נראה דה"ה הכא לגבי תבניות אפיה דסו"ס יהא חשיב הפסק, ואין לטעון כמו שאמר לי חכם אחד דהא סו"ס יש קצת שמנונית שעוברת, מ"מ האוכל לא נוגע בתבנית, וכ"ש לפי מה שהתבניות היום מצופות באמאיל.

ומ"מ בחיוב טבילה לתבניות אפיה, כן הוא דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל והו"ד בספר מטבח כהלכה (פרק ב' סעי' א') שתלוי הדבר בצורת השימוש בתנור, שאם הרגילות להשתמש בתבניות לכשעצמן גם ללא התנור, כגון לאיחסון במקרר וכד', הרי שניתן להגדיר את התבניות ככלי לעצמם, ובמקרה זה התבניות טעונות טבילה ולא התנור כולו. אך אם אין רגילים להשתמש בתבניות בפני עצמם אלא רק יחד עם התנור, הרי שהתנור הוא כלי אחד עם התבניות ובכה"ג הסברה נותנת שכולו חייב טבילה, ולכן מה טוב אם אפשר לעשות בו קלקול שמצריך תיקון של מעשה אומן, ואז לתקנו ע"י ישראל שבזה הוא יוצא מכלל כל הספק. עכ"ד הגרי"ש"א.

וכן ראיתי להגר"צ כהן זצ"ל בספר טבילת כלים (פרק י"א אות ר"ה) כתב שתבניות אפיה הרי הם חייבים טבילה בברכה, ובהערה שם ציין בפשיטות שהרי דינם ככל כלי בישול עכ"ד, וכן כתב בספר משמרת הבית טבילת כלים וטבילת עזרא עמ' נ' שכתב הגרמ"מ קראפ שליט"א שתבניות אף שנותנים בהם ניר אפייה בעת האפיה והבישול צריכין טבילה, ובהערה שם ציין לדברי הגרשז"א הנ"ל. וכן כתב בספר הכשרות להגרי"י פוקס

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

שליט"א עמ' קכט שתבניות אפיה טעונות טבילה בברכה. וכן כתב בספר השולחן כהלתכו עמ' ת שתבניות אפיה של תנור גם אם מניחים על העוגות או על החלות על נייר אפיה צריך טבילה, וכן כתב הגר"י שטזנר שליט"א בספר שערי תורת הבית ח"א עמ' עה בפ"ב אות א' שתבניות אפיה הרי הם צריכים טבילה בברכה יעו"ש, וכן שמעתי בשיעור ממוריניו הגאון רבי עמרם פריד שליט"א בהלכות טבילת כלים (יום שני פרשת נשא) שאמר שתבניות בתנור, האם טובלים בברכה או בלא ברכה, כיון שהוא מתכת מצופה אמאיל, וכיום רוב המתכות עשוי בציפוי טפלון, ונח' בגמרא בע"ז לגבי קוניא, האם חייבים בטבילה, ולמעשה טובלים את כל התבניות בלא ברכה. עכ"ד.

וכן כתב בקונ' טהרת הכלים (עמ' קב) שהביא ששמע מהגר"נ קופשיץ שליט"א לגבי תבניות התנור שטעונות טבילה אפילו אם משתמשים בהם תמיד בנייר אפיה או בנייר אלומיניום בין התבניות למאכל יעו"ש.

ובשו"ת שארית אברהם ח"ב סימן מ' נשאל האם מי שקנה מכשיר חשמלי לחימום לחם וחייב טבילה כדין אלא שכעת אין באפשרותו למצוא מקוה הפתוח עד ליום המחר האם מותר לו להשתמש בו ע"י שיניח בו נייר החוצץ בין הדפנות של הכלי לבין המאכל, והסיק שם שסו"ס חשיב שימוש, והכלי חייב בטבילה, כיון דסו"ס הוא משתמש בו בצורה שאינה מחייבת טבילה וכגון ע"י חציצה בין המאכל לכלי.

ושוב מצאתי בשו"ת מעין אומר (ח"ד עמ' תכד) ששאל להגר"ע יוסף זצוק"ל בזה"ל: שאלה תנבית אפיה של תנור חשמלי האם צריכים טבילה טבילת כלים שרבינו פסק שתבניות של מקרר פטור כי הוי גם לנחת וגם חשמלי וא"כ בתנור אפיה זו הוא הדין, תשובה פטור ג"כ עכ"ל, ויעו"ש בהערות שכתב להעיר ע"ד שלא היה בטוח שגודל של תנור אפיה יהא דינו שווה למקרר אף אם יש בו ארבעים סאה, וכתב שעוד שהרי הדרך להוציא תבניות אלו מן התנור וא"כ לכאורה דין התבניות כדין סיר הבישול שיהיה חייב בטבילה, וכן כתב בספר באר מים חיים הל' טבילת כלים עמ' קכח ושכן נראה ממש"כ בהליכות עולם עמ' רסו, שתבניות של תנור כן יהיו חייבות בטבילה, ושכן הוא דעת הראש"ל הגאון רבי מרדכי אליהו זצ"ל, וכתב להוכיח כן ממש"כ במעיין אומר שם עמ' תי שתבניות אלמונים חיים בטבילת כלים וכן בחזו"ע שבת ח"ב עמ' נו כתב שחייב לטובלם שתורת

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

כלי עליהן יעו"ש, וא"כ אם אלומניות חייב בטבילת כלים א"כ כ"ש תבניות של תנור שאינם חד פעמי יהיו בעי טבילה, יעו"ש, ועוד נראה שידוע ממרן הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א שמש"כ במעיין אומר ידוע שאין לסמוך ע"ד מש"כ בשם הגרע"י, ויש בזה כמה וכמה ראיות והארכת בזה במק"א, ואין כאן המקום להאריך בזה, ובע"כ דס"ל להגר"ע יוסף זצוק"ל דתבניות של תנור כן יהיו בעי טבילה.

ובספר אהל יעקב (טבילת כלים עמ' דש) כתב שיש טובלים עם ברכה ויש שטובלים בלא ברכה, וטעמא דמילתא משום שלא תמיד מניחים את המאכל על גבי התניות עצמם אלא בתוך תבנית או סיר אחר ולכן כנסים למח' גדולה בין הפוסקים אם אזלינן בתר רוב תשמישו של הכלי או לא ולכן היוצא ידי כולם יפטור את הכלי בכלי אחר שחייב בטבילה לכו"ע. [ועיין עוד בשו"ת אמת להשיב ח"א סימן לג כתב שהכא אי"ז ציפוי פנימי אלא עיקרו של הכלי].

ואמנם יש לעיין שהרי לא מצינו היום שמטבילים תבניות של תנור אפיה, ויש לעיין על מה סמכו העולם שלא להטביל את התבניות של התנור.

ואולם כמה תלמידי חכמים שליט"א כתבו לי שאכן נהגו להטביל את התבניות, ויש שכתבו לי שנהגו להטביל בלא ברכה, ואולם ברור ופשוט שלכאורה יש להטבילם, וכן כתב לי הגאון רבי בן ציון יעקב הלוי וואזנר שליט"א אב"ד שבט הלוי בית שמש, ובן מרן הגר"ש וואזנר זצוק"ל בזה"ל: במח"כ הארכת בחינם, כי הדבר פשוט שהתבניות חייבים בטבילה בברכה - לא די שהנייר הוא טפל, אלא מעשים בכל עת שהוא ניקב ונקרע, לאפוקי תבניות שמכניסים שם כלי ובו מאכל תבניות אלו פטורות עכ"ל, וכן כתב לי הגאון רבי אברהם צבי הכהן שליט"א גאב"ד הלכה ערוכה, מי לא מטביל כשהתוצרת חוץ, ושלא רואה שום צד להקל בזה עכ"ד, וכן כתב לי הגאון רבי אלחנן פרינץ שליט"א בעמח"ס שו"ת אבני דרך י"ז חלקים, בזה"ל: אינני יודע מנין האימרה ש"לא מצינו היום שמטבילים תבניות של תנור אפיה", וודאי שמטבילים אותם. ומי שאינו טובלם טועה (אלא א"כ זוהי תוצרת יהודי). וכן יש להורות. עכ"ד, וכן אמר לי מו"ח הגר"ש יאיר שליט"א בפשיטות אני שקניתי את התנור הטבילתי את התבניות עכ"ד, וכן כתב לי הגאון רבי מרדכי הלוי פטרפרוינד שליט"א במח"ס טהרת הכלים ושא"ס, בזה"ל: בעניי לא ידעתי מדוע כתבתם כ"כ

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

בפשטות שלא נוהגים להטביל את תבניות האפייה. וביודעי ובמכירי קאמינא, שיש רבים הטובלים אותם, ואני הקטן ביניהם, ובאמת אין שום סיבה אמיתית שלא להטביל זאת בברכה. בברכה מרובה, מרדכי הלוי פטרפרוינד, ע"כ מכתבו אלי. וכן כתבו לי עוד כמה תלמידי חכמים.

ואולי יש סמך למנהג העולם להקל כיון שמשתמשים הרבה פעמים עם תבניות אלומניום, וממילא לא נהגו להטבילם.

ושוב כתב לי בזה הגאון רבי יעקב אהרן סקוצילס שליט"א בעמח"ס אהל יעקב ושא"ס, בזה"ל: למעשה אף שהבאתי כמה דעות בזה בספרי, מ"מ אני הקטן מורה שאם אחד לא מתכוון להניח חלות עליו רק במקרה יוצא לו שמניח אין צריך טבילה כלל. כי בכה"ג פוסקים כמו הפרי חדש כי אין קביעות של סוג שימוש ארעי, וכן פסק הגר"י רוטה זצ"ל בשו"ת עמק התשובה חלק ח' כמ"ש בספר שלי. וככה אני הקטן מורה כל קצת זמן ששואלים אותי את זה. ורק במקרה שאחד יודע מראש יעשה שימוש ארעי כגון מה שכתבתי לענין חצובה שצולים עליו פעם בשבוע חצילים-על זה אה"נ יש לטבול בלי ברכה, ומי שרוצה גם כן לא לטבול כלל יש להם על מה לסמוך-נדמה לי שספרדי יכול להקל בזה יותר כמ"ש במרן שו"ע ופרי חדש. עכ"ל. הרי לך דיש מקום להקל בזה שלא להטביל את התניות אם משתמשים בכה"ג שלא מניחים את האוכל על התבנית עצמה, ויש להוסיף דאף אם משתמשים עם נייר אפיה, מ"מ הרי הוא מח' הפוסקים האם חייב בטבילה בכה"ג, וגם שיש ספק על הברכה על תבניות שמצופות בטפלוך וכמ"ש לעיל בשם הגר"ע פריד, וגם דנקטינן דחיוב טבילת כלים הוא מדרבנן, יש לסמוך להקל בכ"ז שלא לטבול את התבניות. [ושוב כתב לי בזה הרה"ג מאיר סנדר שליט"א במח"ס דברי מאיר בזה"ל: פעם שמעתי ממור"ר מרן הגר"ע אויערבאך שליט"א שאמר לרבנית תליט"א, לאחר שקנו תנור חדש לביתם ולא הספיקו לטבול התבניות עד ליל שישי, והזמן דוחק, ושאלה כדת מה לעשות, והשיב לה שאמנם לכתחילה יש לטבול התבניות, אבל בדיעבד כה"ג שאין סיפק בידם לטבול התבניות ולהכין צרכי שבת וכיו"ב, מותר להשתמש בתבניות ללא טבילה ובלבד שיניחו עליהם נייר אפייה. עכ"ד, הרי לך דיש להקל בזה היכא שיש תבנית אפיה].

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

האם דיני טבילת כלים ילפינן מדיני טומאה וטהרה

ביד אפרים על השו"ע יו"ד סימן קכ ס"ה, כתב לציין למש"כ בשו"ת שב יעקב ח"א סימן לא, קדרה חדשה של נחושת שקורין הע"ל טא"פ ושקובעין בתנור בית החורף צריך טבילה, כיון שלוקחים ללוש הפת וליקח לתבשילין ונותנין ממנו לשתות טיי"א, והו"ל כלי סעודה, והמנהג שאין צריך טבילה, ונתן טעם למנהג כיון שקובעין אותן בתנור והתנור קבוע בקרקע ולא נעשו לכתחילה להשתמש בהם אלא במחובר, ואין מטמאין בשום טומאה ומכל שכן בטומאה זו כמו שכתב הטור ע"ש, וכתב שם עוד טעם כיון שעיקרו להחם מים משום הא לא חשיב כלי סעודה, שאין שותין ממנו מים, ולשתיית טיי"א היא מיעוטא ועיקר תשמישי הכלי לא נעשה לשם כך, וכתב שטעם האחרון לסניף, ומנהגן של ישראל תורה היא שאין טובלין כלים כאלו ע"ש, ונראה מהאי טעמא אין נוהגין לטבול יורות גדולות של נחושת שקובעין בווינהייזר, משום דעיקר תשמישן היא בעת שמחוברין לקרקע, ובכהי גוונא אין צריכים טבילה עכ"ד.

והנה מדברי השב יעקב דילפינן דיני טבילת כלים מדיני טומאה, לכאורה יש להביא ראיה מדברי המהר"ם מרוטנבורג והו"ד במרדכי (ע"ז רמז תתנט) בדלי ששי לו חישוקיהם של ברזל המעמידים אותו שצריך טבילה כמו לענין טומאה, וכתב להביא להא ראיה מדברי הגמ' בשבת דף טו ע"ב בסוגיית מעמיד שהשוותה את דין טומאה וטהרה לדין טבילת כלים אלמא מדמינן טבילה לטומאה לענין הלך אחר המעמיד, יעו"ש, וכן י"ל בשיטת הרא"ז (ע"ז פרק ה' סימן לה) ואף שכתב לחלוק על המהר"ם מרוטנבורג הנ"ל, שכתב להעיר משהרי הלכה רבי נחמיה כמבואר בגמ' בשבת דף ס' ע"א שאין הולכים אחר המעמיד אף בטומאה וטהר יעו"ש, ומוכח דמ"מ מהא דאזלינן בתר המעמיד משום דילפינן דיני טבילת כלים מדיני טומאה וטהרה, וכן נראה מדברי התוס' בע"ז דף עה ע"ב בד"ה והלכתא יעו"ש.

ובעיקר הביאור שיש לדמות דין טבילת כלים לדיני טומאה, יש לבאר ע"פ דברי הירושלמי בסוף ע"ז דטבילת כלים הוא כדי להעלות את הכלי מטומאת הגוי לקדושת ישראל, וממילא נראה דשייכא הכא לדיני טומאה וטהרה, ואמנם אכתי אי"ז דומה ממש, ויש לבאר מה המקור דברי השב

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

יעקב לפטור כלים גדולים משום שהם מחוברים לקרקע, שנראה שזה עיקר הטעם לפטור כלים הנ"ל מטבילת כלים.

ואמנם כדברי השב יעקב כן נראה מדברי הגר"א יו"ד סימן קכ סקי"ח, שיש ללמוד דיני טבילת כלים הניקחים מן העכו"ם מדיני קבלת טומאה, וכל כלי שאינו מקבל טומאת אין צריך טבילה כשניקה מן העכו"ם, ואולם ראה בשו"ת שבט הלוי ח"ו סימן רמה שכתב לדחות הראיה מדברי הגר"א, שדברי הגר"א הם שאפילו שאינו מקבל טומאה מכל מקום תורת כלי עליו, וחייב בטבילה, ובע"כ דיני טבילת כלים לא כדיני טומאה וטהרה, יעו"ש, ואמנם אכתי דברי השבט הלוי חידוש הם שהרי דאם לא ילפינן דיני טבילת כלים מדיני טומאה וטהרה מה בא הגר"א לומר אע"פ שאינו מקבלים טומאה, ובע"כ דכן ילפינן והכא שאני כיון שהו"ל פשוטי כלי מתכות שמטמאים.

וכן כתב בשו"ת חלקת יעקב חיו"ד סימן מא, שכתב לדון לענין חתכית ברזל המחוברת חשמל שמכניסים אותה במים לחממם ונקרא כיום מזלג חשמלי] וכתב להסתמך ע"ד השב יעקב הנ"ל לפוטרם מטבילה, וכתב שאף שמהר"י אסאד חלק ע"ד המנהג להקל בזה יעו"ש, ובסימן מג אות ד' הביא כן בשם התפארת ישראל פרק יא מכלים משנה ב' אות יד יעו"ש.

ואולם בפתחי תשובה יו"ד סימן קכ סק"א כתב להביא מש"כ בחכמת אדם כלל עג דין יג, וז"ל: היורות הגדולות שמבשלין בו שכר נראה לי דצריכים טבילה, ואע"פ שקובעין אותן ומחברין לקרקע, מכל מקום דינו כלל, ואין להם תקנה אלא שיטבילם או ינקוב בהם נקב גדול שיתבטל מתורת כלי ואחר כך יתקן אומן ישראל, אך לפי מה ששמעתי שהשכר שמבשלים בו אינו ראוי לשתיה כלל עד שמסננין אותו, אפשר שעל זה סומכין העולם שאין טובלים אותם, ומכל מקום צ"ע, שהרי לא גרע מסכין של שחיטה לקמן ס"ה כיון שראוי להשתמש בו מאכל אחר, עיין בספרו בינת אדם שם אות סו עוד מזה עכ"ד, וכן כתב לדינא בשו"ת מנחת יצחק ח"ט סימן קסד יעו"ש, ומוכח מכ"ז שלא סמכין לפטור מטבילת כלים מהאי דינא דמחובר לקרקע,

ובבינת אדם (סו, אות פה) כתבף שאלה, יורה גודלה שמבשלין בה שכר וי"ש ומחמת גדלה א"א להכניסה בנהר להטבילה מה תקנתה, וכתב להשיב וז"ל: נ"ל דבר ברור דאין לפטרה מטבילה מחמת שמחזקת מ'.

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

סאה דבכלי מכת אין חילוק כדאיתא בפסחים ק"ט ע"ב בתוס' במ הירושלמי דלעולם מקבלת טומאה וא"כ ה"ה דעוטונה טבילה לטהר מטומאת נכרי למר מדאורייתא ולמר מדרבנן כדאיתא ביו"ד סי' ק"כ ואין לפוטרה מחמת שמחברים אותה בסיד בתנור וכל המחובר לקרקע כקרקע ופרחה טומאה מ יניה כדאיתא בכלים פרק ה' משנה י"א ומסתברא דה"ה דמהני לטומאת עכו"ם, גם זה אינו שהרי בחולין דף טז אמר רבא דכותל לענין ע"ז הוי תלוש, ולענין הכש' מסיק נמי ר"פ דהוי תלוש, וכן לענין שחיטה, וע"כ צ"ל הא דקיי"ל כל המחובר לקרקע וכו' היינו כמו שכתב התוי"ט בכלים פ' יא מ"ב, ועיי' בפ"כ מ"ד ובפ' ו' דמקואות מ"י עכ"ל, וב' כתב מ"ד ול"א כל המחובר לקרקע וכו' אלא כשהוא מחובר לקרקע מתחילתו או שנעשה כדי לשמש את הקרקע עכ"ל, וכן ו מוכח שם כולה פרקא וכ"כ הרב והחתי"ט בפ"ח מ"ט ובמקואות פ' ו' מ"י וא"ל כיון שנעשה מתחלה לחבר בקרקע ז"א שהרי אביק שבמרחץ במקואות פ' ו' ג"כ נעשה מתחלה לחבר במרחץ ועיי"ש בתי"ט והכי מוכח בב"ב ס"ז הרי להדיא דיוורה זו אינו חשובה כמחובר לקרקע וב' ט"ז דכלים מ"ב בדף של מכתת שקבעו בכותל דקיי"ל כחכמים שקבעם בקוה או בכותל מקבלין טומאה כשהיו ובפ"ו מהל' מקואות הלכה ו' בצנור שחקקו ולבסוף קבעו "ש ואף דקיי"ל בח"מ סימן רי"ד סעיף יא לענין מכירה דכל המחובר לקרקע כקרקע ע"ש בב"ב וכ"כ הרמב"ם שם וכמ"ש הנ"י וכ"כ הב"י שם, התן משום דמוכר בעין יפה מוכר כדאיתא שם בגמנ' להדיא, וע"ש ברשב"ם ד"ה אלא לעולם וכו' וז"ל דס"ל לרבנן דכל המחובר לקרקע אינו כקרקע ע"כ ואף דמסקינן התם דבאיסור דרבנן ס"ל דהוי כקרקע היינו בקבעו ולבסוף חקקו ו ועוד דלרוב פוסקים טבילת כלי מתכת דאורייתא ונ"ל דהא דמספקא לרבא בחולין לענין שחיטה ולא פשיט ליה מכל אלו המשניות שהבאתי די"ל דמיירי בכלי שחיבר בכותל או בקרקע ודוקא כלי אינו בטל וספיקא דרבא הוא בדבר שאינו כלי אלא קנה בעלמא ולכך הביא מהשתחזה לבית והדחת כותל.

והנה התי"ט בפ"י דמקואות משנה י' כתב דצ"ע דכאן אי' דמשמ עם הקרקע טמא ובפ"ך דכלים כתב הרמב"ם דטהור והניח בצ"ע, ונ"ל דדוקא דבר שאינו נגמר להיות כלי עד אחר שנתחבר עם הקרקע כדאיתא בפ"ת דלים ובפי"א מ"ב וזהו כוונת הרב בפ"כ אבל האניק שהוא כלי אף כשאינו מחובר לקרקע אלא שנעשה רק להשתמש עם הקרקע ולכן לא בטיל שם כלי ובזה א"ש בפי"א מ"ד דכלים גבי קלוסטרע אע"ג דמשמש

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

לקרקע אלא היינו טעמא משום שהוא כלי בלא הקרקע וכן צ"ל דכלים גבי קלוסטרא אע"ג דמשמש לקרקע אלא היינו טעמא משום שהוא כלי בלא הקרקע וכן צ"ל דמין התם הוי נמי ובזה א"ש שם משנה ב' דפרט דוקא אלו וע"ש בתי"ט ולק"מ, ועי' בפרק ב' דכלים מ' ג' ד' ה' ועיין ברמב"ם ריש פ"י מהל' כלים ואמנם עיינתי בשבת דף פ"א בתוס' שם מוכח דפין אינו כלי וצ"ל דמיירי בדפין שמחובר לכלים כדאיתא להדיא שם בגמ' אך צ"ע דבשבת מ"ט א' זוג שבדלת ואפשר דזה ג"כ אינו כלי גמור ובזה יתשייב הסוגיא דב"ב סו ע"ש היטב שקשה כמה קושיות בזה א"ש ובזה לק"מ קושית התוי"ט דבודאי מה שמשמ עם הקרקע טהור אלא שהאביק אע"ג דמשמש עם הקרקע כיון שהוא כלי גמור אפ"ה טמא וזהו שכתב הרמב"ם לפי שהאביק כלי קודם היותו קבוע ועא"פ שנתחבר לא אמרינן דעי"ז נתבטל כמו שאמרו בתוספתא אליבא דר"ש אבל רבנן ס"ל דלא אמרינן הכי כיון שהיה כלי גמור קודם שקבעו אע"פ שעכשיו משמש עם הקרקע מ"מ טמא וא"כ לא קשיא מידי.

וכתב שם לדינא, ולכן נ"ל דאם צריכה טבילה מדינא אין לה תקנה אלא שיעשה נקב למטה בשולים בכדי שלא יוכל לקבל עוד משקין וכו' ואולם כתב שם, אך כמדומה ששמעתי שלא נהגו לטבול היורות ואפשר שטעמם ע"פ דאיתא בשו"ע דא"צ טבילה אלא מה שמשמשין בו דבר מאכל שראוי לאכילה כמות שהוא בלא שום תיקון והכא נמי הכשר שמבשלין בו אינו ראוי לשתיה כלל עד שמסננין אותו, ומ"מ צ"ע שהרי לא גרע מסכין של שחיטה כיון שראוי להשתמש בו למאכל אחר והכא נמי וצ"ע עכ"ד.

ואמנם בשו"ת גידולי טהרה שחיבר הנשר הגדול בעל כנפים שר התורה החכם הכולל המפורסם הרה"ג מוהר"ר מנחם המכונה מענדל קארגויא זצלה"ה, מק"ק פיורדא יע"א, [כך כתבו עליו תלמידיו שהביאו הספר הנ"ל לדפוס] סימן יז, כתב להשיג ע"ד השב יעקב, שאין לזה שורש בש"ס לדמות טבילה לטומאה, ואדרבה כיסוי של קי"ל ביו"ד שצריך טבילה, ואילו לגבי טומאה כתוב במשנה שכל הכיסוים טהורים. וכתב להקשות ע"ד, ואע"ג דבפוסקים למדו קצת דיני טבילה מטומאה היינו אי אזלינן בתר המעמיד וכדומה, אבל לא לענין כזה.

ואולם בעיקר קושייתו על השב יעקב מכיסוי של כלי, דע"ד מש"כ ברמ"א ס"ד דכיסוי כלי צריך טבילה, כתב שם בביאור הגר"א סקט"ו אבל הכסוי,

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

דהמרק והזיעה עולה לכיסוי והו"ל כקדירה וכמ"ש בפרק כ"ה בשניער וכיסה, וכן לענין טומאה כמ"ש בספ"ה דמכשירין ובפ"ב שם משא"כ בכיסוי הפת וכו' יעו"ש, הרי לן מדברי הגר"א דאף לענין טומאה חשיב ככלי, ובע"כ דהגר"א ס"ל כמ"ש לעיל דדיני טבילת כלים ילפינן מדיני טומאה וטהרה יעו"ש, ועוד י"ל ביותר דלפי מש"כ להביא עוד בדין כיסוי הכלי, שהרי לפעמים מניחים על המכסה של הסיר גם דברים, ומשו"ה חשיב כלי, וא"כ ממילא א"ש קושיית הגידולי טהרה, ובספר פסקים ותשובות במילואים כתב לדחות הקושיה הנ"ל.

ובהוראה ברורה במילואים עמ' קכ, כתב לדחות ראיית הגידולי טהרה ממש"כ הרמב"ם בריש ט' מהל' כלים שכל כלי מתכות שיש לו שם לווי אין מיטמא בפני עצמו מפני שהוא כמקצת הכלי, כיצד עקרב של פרומביא וכו' ואינן מקבלין טומאה בפני עצמן מפני שאין להן שם בפני עצמו, ובשעת חיבורן הכל מקבל טומאה, ובה"ו כתב הרמב"ם דין כיסוי הכלים שאינן מקבלין טומאה כיון שאין להם שם בפני עצמן וכו', ופשוט להו שדינם שוה לכלים שנזכרים בדברי הרמב"ם בהלכה א', דהא חד טעמא אית להו, והרמב"ם שם כתב ככלל שבשעת חיבורן הכל מקרבין טומאה, וממילא פשוט שהכיסוין צריך טבילה כיון שעיקרן שימושן הוא בשעת הבישול, וממילא יש להו דינא דמחוברים לכלי, ומשו"ה צריכים טבילה.

וכן כיוצא בזה כתב לדחות דברי הגידולי טהרה בספר טבילת כלים כהלכתה עמ' שעה ממש"כ בהגהות אשר"י בע"ז פרק ה' סימן לה שכתב בשם האור זרוע פסקי ע"ז סימן רפט וז"ל האור זרוע שם, כסוי ברזל שמכסין בהם את היורה צריכין טבילה כיורה עצמה שהרי מסייענין לבשל כיורה עצמה וככלי אחד דמו עכ"ל, וכן מבואר באורחות חיים ח"ב עמ' 154 סו הלכות טהרה הכלים, וכתב שם שהרי באור זרוע כתב למנות כמה כלים אם הם חייבים בטבילה או לא, ובכולם קיצר בלשונו אם חייבים או לאף ואילו בכיוסי הכלי האריך, ובע"כ דאף אם לגבי דין טומאה וטהרה לכאורה אין צריך טבילה, הכא שאני שככלי אחד דמי כיון שהוא מסייע לבישול, הרי הוא חייב בטבילה.

ובגידולי תרומה שם כתב עוד להוכיח כן מדברי הגמ' בסוף ע"ז שקימ"ל שקוניא הוא כלי חרס המצופה באבר צ"ט ולדעת הרמב"ם פ"ד מהל' כלים כל כלי המצופה טהור ושמע מיניה דלא ילפינן מהדדי, וכתב שם שאין

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

לחלק בין ציפוי קל לציפוי עב דהא במזבח הזהב היה הציפוי עב כדינר זהב ואפ"ה בטל, ושוב כתב שם בגידולי טהרה בזה"ל: מיהו י"ל דבל"ה יש לדקדק בהא דקי"ל דקוניא צ"ט, הא כללא הוא כל היכא דפליגי ר"א ורבינא קי"ל כרבינא לקולא, ונ"ל דבאמת ר"א ורבינא לא לענין טבילה לחוד פליגי, אלא שהם נחלקו סתם בקוניא דרבינא סבר דדינו ככלי מתכת, ויש בזה קולי וחומרא דלענין טבילה הוי חומרא, אבל לענין הגעלה הוי קולא כיון דדינו ככ"מ ניתר בהגעלה, וכסברת ר"ת עיין מג"א, ולדעת הראב"ד והר"ש דכלים המצופים במתכת טמאין י"ל בע"א דרבינא סבר דילפינן טבילה מטומאה ור"א סבר דלא ילפינן מטומאה, אלא דבטבילה אזלינן בתר עיקר הכלי שהוא כלי חרס, וא"כ ל"ק מהא דקי"ל הלכה כרבינא לקולא דהא באמת גם לדידי' לפעמים איכא קולא, כגון בנ"ד בכלי שעשוי לקרקע וכדומה כיון דילפינן מטומאה א"צ טבילה ולפ"ז היה קצת סמך להשב יעקב דילפינן טבילה מטומאה. עכ"ד.

ובעיקר מה שכתב להוכיח מקוניא, כתב בזה לדחות דבריו בהוראה ברורה שם שמא י"ל דחומרא הוא שהחמירו חכמים לחייבם בטבילה כיון שהאוכל נגוע בציפוי וכמו שכתב המבי"ט בקרית ספר עה"ר פרק יז מהל' מאכלות אסורות ה"ו שחיוב הציפוי בטבילת כלים אינו אאל מדרבנן אבל בשאר דברים שפיר יש ללמוד טבילת כלים מטומאה וטהרה, וע"ע בשו"ת חלקת חעקב סימן מוש עמדה על קושיא זו, וסיים וישב לייב, ובהגהות בנו שם באות ב' כתב ליישב ע"פ דברי ביאור הגר"א בסקט"ז, יעו"ש שביאר דבריו באורך, וכתב שם שכן נראה מדברי הגר"א שס"ל דדיני טבילת כליפי לפינן מדיני טומאה וטהרה ושכן כתב בחלקת יעקב שאפילו שמצינו כמה דינים שלא שוו לדיני טומאה וטהרה מ"מ בעלמא שוו יעו"ש.

ועפ"י דבריו כתב בהוראה ברורה שם ליישב מש"כ להקשות בשו"ת שבט הסופר סימן סז להקשות ע"ד השב יעקב דמדמינן דיני טבילת כלים לדיני טומאה וטהרה שהרי בטבילת כלים צריך ארבעים סאה ובטבילת כלי משום טומאה סכי ברביעית, די"ל דשאני הכא דגלי לן קר במי נדה יתחטא מים שהדנה טובלת בהם יעו"ש, ולענ"ד הכי יש להוכיח מדברי התוס' בע"ז שם בד"ה מים שהנדה טובלת בהם, וכתב שם, אע"ג דרביעית סגי להטביל מחטין וצינוריות מדאורייתא היינו טבילת טומאה, אבל טבילת כלי מדין חידוש הוא ובעי מ' סאה עכ"ל. ומוכח דדיני טבילת כלים ודיני

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

טומאה וטהרה בעלמא אית להו דין אחד, ומ'מ שאני לגבי מה דבעינן בטבילת כלים מ' סאה כיון שחידוש הוא שחידשה התורה.

ועוד כתב שם בגידולי טהרה להוכיח, עוד יש להביא סמך לזה מברייתא דספרי, דתני אך את הזהב למעט גולמים אתה אומר כלים ולא גולמים או אינו אלא אפילו גולמים, הריני דן הואיל ומתי ישראל מטמאין ומתי מדין מטמאין מה מתי ישראל כלים ולא גולמין וכו', ודבר תימא הוא מאיזה סברא נאמר דמתי מדין חמורין בזה לטמא אף בגולמין, ונ"ל דתנא דספרי סבר דט"כ דאורייתא וכולה קרא בטבילה איירי, וה"ק דודאי מתי ישראל היינו לענין טומאה הדבר פשוט הוא דגולמים טהורין, אבל במתי מדין כלומר דין טבילה הנאמר במתי מדין שמא אף גולמים צריך לטבול, ומסיק דיליף מהדדי, וידוע דגולמים הם כלים גמורים שראוי להשתמש בהם, וכן הבאתי בסימן ג' גולמי כלים הם כלים לכל דבר אלא שאמק"ט ואפ"ה אמרינן דא"צ טבילה משום שאינן מק"ט, ויש סמך מזה להש"י מיהו יש לפרש הברייתא בע"א דלא איירי בטבילה אלא לענין טומאה, וה"פ כיון דקי"ל בפ"ק דחולין דף ט"ז גמר שלא לשוף טמאים דאם חישוב על הגולמים להשתמש בהם כך טמאים וא"כ ה"א הא דמטהרין גולמין היינו בידוע שלא חישוב עליהן, אבל הכא שהביאו כלים אלו ממדין דלא ידעינן שמא הנכרי כבר חישוב עליהן להשתמש בהן כך וירדה עליהן טומאה דודאי הנכרי יכול לחשב על כלי שהוא שלו, קמ"ל דאין דנין אלא לפי מה שהם לפנינו, וכן בר"ש פכ"ב מצאן חקוקין אינו חושש שמא חישוב עליהן, והא דנקט בברייתא מתי ישראל ומתי מדין לישנא בעלמא נקט, ודבר זה רגיל בספרי, ודע דלר"ג דסבר פי"ב דכלים גולמי כ"מ טמאין ע"כ חולק על ברייתא דספרי עיי"ש ולפי פירוש זה אין ראייה להש"י. עכ"ד, והרי לן דהיה מקום להוכיח דילפינן דיני טבילת כלים כדיני טומאה וטהרה וע"ז קמ"ל דאין להו דיני טומאה וטהרה, ואמנם בעיקר הראיה מדברי הספרי אפשר לפרש לכאן ולכאן.

ועוד כתב שם בגידולי טהרה לתמוה ע"ד השב יעקב וז"ל: ובעיקר הדין יש לתמוה על הש"י דפשוט אצלו דקדירה זו וכן התנור אין מק"ט וזה ליתא דתנורים שלנו של בית החורף ודאי דמק"ט ואף על גב דתנן פ"ח דכלים פורנא טהור וכמו שביארתי טעמו של דבר בסי' ג' כיון שאין עושין מלאכה בגופו של תנור והני תנורים דידן דומין לפורנא מ"מ הא תנן התם אם יש לו לבזבז טמא עיי"ש עוד כמה דינים וא"כ תנורים שלנו שיש להם

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

לבזבזין הבולטין גם מניחין עליהם כלים שבתוכם מאכל לשמור חומו וא"כ ברור הדבר דמק"ט וכן ראיתי בבית אמ"ו הגאון מהור"ר נתן אדלר כשהיה מת בשכונה צוה לסתום פי התנור מבחוץ אף שבפנים לא היה בו חור ולפ"ז דהתנור מק"ט גם הקדירה הקבועה בתוכו טמאה כדקי"ל שם פי"ב כל המחובר לטמא טמא ומ"מ אפשר לישב דברי הש"י עפמ"ש שם בסימן ג' בשם הגהת הרא"ש דכלי המחובר לתנור שקבוע בקרקע אף שהתנור טמא מגזה"כ מ"מ הכלי טהור עיין שם שהארכתי בזה וא"כ אם באנו לדמות טבילה לטומאה דבריו נכונים שקדירה זו א"צ טבילה ואפילו אי נימא דאין מדמין טבילה לטומאה או דנימא דהתנור והקדירה תרווייהו מק"ט מ"מ נ"ל פשוט דא"צ טבילה כיון דבתלוש אין משתמשין בקדירה זו אלא לאחר הקביעות ואינה בכלל כלי תשמיש דכל היכא דכתיב כלי היינו תלוש דווקא כמו שביארתי שם חוץ מתנור דהוא גזה"כ דאף שהוא כקרקע מק"ט ומכאן ק"ל עמ"ש התוס' בב"ב דף ס"ה דחיבור התנור ע"כ לא חשיב חיבור גמור תדע מדקבל טומאה ותימא איך נעלם מהם סוגיא דשבת דף קכ"ה דאמרינן להדיא לגבי תנור גזה"כ הוא ומדינא כיון שחיברו לקרקע הוא כקרקע וכמו שביארתי זה באריכות בסימן הנזכר וצע"ג.

ומ"מ כתב שם לגבי היורות, ולענין היורות שמבשלין בו היי"ש שמקילין להשתמש בו בלי טבילה, ותמה מר ע"ז באמת שראיתי כן בבאה"ט בשם ספר אחד אבל לא ידעתי לו טעם ואפשר לפי שאומרים האומנים שאם משהין היי"ש בכלים אלו הוא מתקלקל א"כ לא הוי כלי תשמיש, ואע"ג דקי"ל דאפילו תשמיש עראי אסור בלא טבילה היינו דהיכא דראוי עכ"פ לתשמיש קבע אבל הכא אינו ראוי כלל להשתמש בו קבע, ויש להביא סמך לדבר מפיי"ב דכלים גרופיות של זית טהורים מפני שהן ממרין ומפרש הראב"ד שנותנין טעם מר במאכל והוי ככלי המחוסר מלאכה וכיון שכבר נהגו להקל ויש להם מקום לתלות בו קצת אין למחות בידם. עכ"ל הגידולי טהרה, ומסו"ד נראה דכן יש להקל ביורות גדולות שמבשלים בהם, וגם משום שמדמים דיני טבילת כלים לדיני טומאה וטהרה, אבל דוקא ביורות גדולות, אבל העיקר לדינא שלא ילפינן דיני טבילת כלים מדיני טומאה וטהרה.

והו"ד הגידולי טהרה לדינא דלא ילפינן דין טבילת כלים מדיני טומאה וטהרה, בדרכי תשובה יו"ד סימן קכ סק"כ, וכן כתב בספר עצי העולה ח"ב

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

דיני טבילת כלים ס"ז יעו"ש, וכן בשו"ת מנחת יצחק ח"ד סימן קיד אות ד' שכתב לשואל שדברי השב יעקב נדחים מכח ראייה מכיסוי כלים שכתב הגידולי תרומה.

ואולם כתב שם בהוראה ברורה שלכאורה יש להוכיח מדברי המאירי בע"ז דף עה ע"ב בד"ה הורו, נראה איפכא שכתב בשם חכמי צרפת שאם מעורב מעט ברזל בכלע והוא עיקרו של הכלי הולכים אחר עיקרו, ואילו בדיני טומאה וטהרה הולכים אחר הרוב כמבואר במשנה בכלים פרק יא משנה ד', ובמשניות במכשירין פ"ב משנה ג', ושכן כתב להוכיח בספר טבילת כלים פרזיס עמ' פז, ובמש"כ בזה בקובץ לתורה והוראה ח"י עמ' פו, וכתב שם ששמא י"ל דעיקרו של הכלי שכתב המאירי היינו רובו, ועוד י"ל שמה שס"ל למאירי שמאי דאזלינן בתר הרוב היינו היכא ששני החומרים המעורבים זה בזה שווים בחשיבותם זה לזה, אבל היכא שהאחד מהם יותר עיקר מחבירו אזלינן בתריה.

וראה בשו"ת שבט הלוי ח"ד סימן צא, שכתב שדברי המאירי מיירי בכלי המחבור משני חלקים נפרדים, ולא בנשי חומרים המעורבים זה עם זה, ואמנם מלשון המאירי שכתב שאם מעורב וכו' לא משמע כן, ומ"מ מסתבר לומר כן שאל"כ מה שיך עיקר וטפל בכלי המעורב ממיני מתכות, הרי הכל כלול בשוה, ובאמת לענין נ"ד דכלים המחוברים לקרקע גם הרב גידולי טהרה מודה שהם פטורים מטבילה מטעם אחר כיון שאין משתמשין בכלי זה רק אחר הקביעות אינו בכלל כלי תשמישי, שכל היכא דכתיב כלי היינו דוקא תלשו יעו"ש.

וכן שמעתי בשיעור ממו"ר הגר"ע פריד שליט"א שהביא לדברי הגידולי טהרה, ושהכי נקטינן לדינא.

ובשו"ת מהר"י אסאד חיו"ד סימן רטז כתב ג"כ שדיני טבילת כלים, אינו ענין לדיני טומאה וטהרה, וז"ל שם: ועל דבר המיחם הקבוע בתנור שנסתפק מעלתו אי בעי ועל טבילה כיון שהוא מחובר לקרקע לא ידענא צדדי הספק, כי דין זה דמחובר לקרקע הנה אינו מקבל טומאה בטומאה ממש איתמר בכל מקום, אבל טבילת כלים חדשים שאינו לטהר מידי טומאה אלא כדי שיצאו מטומאת גוי לקדושת ישראל, יעויין בלחם משנה פרק יז ממאכלות אסורות דין ה, טעם זה שיך גם אם היה הכלי מתכות מחובר לקרקע עודו ברשות גוי וכשלקחו ישראל בעיא טבילה ועוד

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

בטומאה ממש נמי דווקא כשכבר הוא מחובר לקרקע כקרקע דמי ואינו מקבל טומאה, אבל קודם שקבעו בקרקע ודאי מקבל טומאה עודו מטלטל הוא בתלוש חוץ מאותן השנויין במשנה ב פרק יא דכלים שביאר תוספות יום טוב שם בשם הרמב"ם הואיל ועיקר עשייתן להיות דבוק בארץ שגם קודם שיקבעו בארץ אין מקבלין טומאה ולא נשנה במשנה שם מיחם, ועל כרחך לפי דמיחם אין עיקר עשייתו להיות דבק בארץ דווקא דהא גם בתלוש ראוי לתשמיש זה עצמו להחם בו חמין על גבי האש פשיטא מילתא דמקבל טומאה, אם הוא מיטלטל ובעי טבילה עם ברכה בפני עצמו, וכתב אח"כ להוסיף ע"ד, שוב אחר עשרה שנים בא לידי ספר שות גידולי טהרה בסי יז נשאל על זה ומייתי לתשובת שב יעקב דמיקל והוא השיג עליו עיין שם היטב והנאני תהילה לאל. ויעו"ש עוד מש"כ לדון ולפלפל בזה.

ובחידושי חת"ס על השו"ע יו"ד סימן קכ סק"ו כתב להביא דברי השב יעקב, וכתב ע"ד בזה"ל: ולפע"ד לא נ"ל כן דמ"ש שמשמש להדיח כלים או ללישה אתמהה, וכי כלי סעודה כתובים בפרשה לא הוזכר מזה שום רמז רק על הכלים שתשמישן באותו אופן שיהיו צריכים ליבון אי היו נקחים מן הנכרי כשהם ישנים, אותן צריכים טבילה אפילו חדשים והנך קדירות נמי זהו דבר פשוט מאוד שהלוקחן מן הגוי ישנים צריך להגיעלן משום שחזקתו משתמש הגוי בהם בכלי איסור מלוכלך ושואב בהם מים ברתיתתן על האש הכא נמי צריך טבילה, ובלאה"נ איהו גופיה לא סמך אההוא טעמא ע"ש, וכתב שעיקר סמיכתו הטעם הראשון דלא עדיף מטומאה דאתי מיניה, ואני תמהד והיכן ראה דהך טבילה אתי מטומאה דמ"ש הטור רס"י זה הביאו ע"ז שם שם הינו בשיעור מי מקוה ומי ומעין דאתינן ממי נדה, ואמר הטור דבעינן שיעור המים לא חמיר מנדה דאתי מני' וכמו שפרשנו רס"י זה, אבל הכא מנ"ל להקל ובטומאה דגלי רחמנא גלי, והכא הך טבילה גזירת הכתוב היא ומלתא אחריתא היא מנ"ל להקל בעשוי לחברו לקרקע, ואין לומר נילף מהתם, י"ל דאיכא למפרך מה לכלים טמאים דלא בעי מ' סאה, לכן לא מקבלי נמי טומאה במחובר או עשוי להתחבר משא"כ הך טבילה דחמירא ועמ"ש בסוף הסי' אי"ה, ע"כ נלע"ד שאין להקל כלל בטבילת הנהי קדירות עכ"ל החת"ס.

ובשו"ת אז נדברו ח"ז סימן עא נשאל מדוע תבניות אפיה חד פעמי לא טעונות טבילה, וכתב להביא דברי השב יעקב דמחובר א"צ טבילה, ומה

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

שכתב להקשות ע"ד הגידולי טהרה, וכתב ליישב דבריו, בזה"ל: והנראה בזה ליישב דברי השבו"י דדוקא דינים כלליים שאינו דין מיוחד שלומדים מפרשת טו"ט אנו לומדים זה מזה אבל דין המיוהד כשנלמד מפרשת טו"ט לא שייך ללמוד טבילת כלים מטומאה דתלוש שהיברו לקרקע דטהור מתורת כייל אין כאן לימוד מייהד אלא משום דכתיב כלי משמע דצריד להיות מיטלטל והיברו לאו כלי ושא וה"ה בטבילת כלים והוי רק גילוי מלתא מה נקרא כלי עיין בחוליו ט"ז א' תלוש ולבסוף חברו וכו' עייש"ה וקצרנו, והשתא נחזי מה שמבואר ברמב"ם הל' כלים פ"ה ה"נ דאם נעשה להשליכה תיכף דלא מטמא אין זה מהל' טומאה אלא זה דין בכלי ולפי' אין הבדל ביו טבילת כלים לטומאה ולפ"ז אין כאן ב' טעמים דהעיסוד הוא דאיה זה כלי ולמעשה יש על מי לסמוך ולאור האמור יש גם על מה לסמוך אפה לכתחילה ואין בכלל היתר זה קופסאות שמורים ואה"כ רוצה להשתמש בהם דמסתברא דצריך טבילה. עכ"ד האז נדברו.

ובשו"ת משנה הלכות חלק ט' סימן קסד כתב בהאי פלוגתא דהשב יעקב והגידולי טהרה והחת"ס האם מדמינן דיני טבילת כלים לדיני טומאה וטהרה, וכתב שיסוד חיוב טבילה הוא לכל דבר שנוגע באוכל, וז"ל: עוד רגע אדבר מה שנחלקו מרן הח"ס ובעל שב יעקב הביאו שם באות ו' ד"ה וכן הכיסוי שהעלה השב יעקב דקדירות של נחושת שקובעין בתנורים דלא בעי טבילה, מתרי טעמי חדא כיון שנעשה מתחלה לחברו בקרקע לא עדיף מטומאה דאתי מיני' ועוד דאזלי' בתר רוב תשמישו והוא לקח ממנו מים חמין ללישה או להדיח כלים ואין זה דרך סעודה ממש ומעט ששותין המים עצמן ע"ש, ומרן הח"ס ז"ל דחה דבריו דמ"ש שמשמש להדיח כלים או ללישה אתמהה וכי כלי סעודה כתובים בפרשה לא הוזכר מזה שום רמז רק כל הכלים שתשמישן באותו אופן וכו' והנך קדרות נמי פשוט מאוד שהלוקחן מן הגוי ישנים צריך להגעילן מפני שחזקתו משתמש הגוי בהם בכלי איסור מלוכלך ושואב בהם מים ברתחתן על האש וטעם דלא עדיף מטומאה דאתי מיניה נמי דחה מרן הח"ס ז"ל ע"ש.

ואני אסקופה הנדרסת תחת כפות רגלי הצדיקים מצאתי ראיה לרבינו הח"ס ז"ל מאו"ה שער נ"ח סימן פ"ו וז"ל, ומיהו היורה שמחמם בה מים לעיסה ודאי צריך טבילה דנוגע במאכל עצמו הן עכ"ל. הנה כתב מפורש דיורה דמחמם בה מים ללוש בה את העיסה צריך טבילה והטעם דנוגע במאכל עצמו וראיה ברורה למרן הח"ס ודלא כהשב יעקב והוסיף שם האו"ה

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

דמשפך של ברזל ודאי צריך טבילה אע"פ שאין שותין ממנו ואינו אלא להכשר האוכל ואפילו הגדולים הרבה מאחר שנוגע במאכל עצמו מידי דהוי איורה ואין חילוק בין חם לצונן דהא לאו בפליטת איסור תליא מילתא ע"כ ע"ש, הנה מבואר שם להדיא דיורה שמחמם בה מים לעיסה צריך טבילה כיון דהמים נוגע במאכל עצמו וגם מבואר הטעם של טבילה דכל שנוגע במאכל עצמו חייב בטבילה וכדעת מרן הח"ס ז"ל וממילא ראייה נמי לדברינו בס"ד לעיל. עכ"פ כיון דטבילת כלים לרוב הפוסקים הוא דאורייתא לפענ"ד אין להקל כלל בטבילת טאוסטער וכמ"ש כנלפענ"ד וכן בשאר כלים כאלו.

ואכתי פש לן לבאר בכלים שנעשים לסעודה אבל רק להשתמש בצונן וביבש וכגון להניח פת על השלחן או קענדי דיש וכיוצא בו למה חייב בטבילה לפי היסוד שאינו חייב בטבילה רק מה שהיה משתמש בו העכו"ם צריך הגעלה והרי הנה לא שייך להגעיל, אמנם שבוש הוא דהני נמי אם היה נותן עליהם פת חם טריפה היה צריך הגעלה וכן כל הני ושפיר צריכים טבילה וק"ל. עכ"ד, [ובעיקר דבריו דהיה ס"ד דיש מקום לחייב בטבילה רק כלים שתשמישן ע"י האור, ראה מש"כ בגדר כלי סעודה שי"א שכל החיוב לטבילת כלים דוקא לכלים שתשמישן ע"י האור יעו"ש].

ובספר מים רבים לידידי הגר"מ קוט שליט"א בהל' טבילת כלים עמ' עג הערה מא כתב להוכיח בזה מהא דאיתא בגמ' בע"ז דף עה ע"ב דאיכא הו"א דמנא דמרדא דהיינו כלי אדמה יהיה טעון וטבילה וצ"ע אם ילפינן דיני טבילת כלים מדיני טומאה וטהרה כיצד יש הו"א שיהיו חייבים בטבילת כלים, וכן ממש"כ בספר האשכול (ח"ג עמ' קמ) שכתב שכלי חרס וכלי אדמה וכלי עץ וכלי עצם וכלי אבנים אינם טעונים טבילה כשניקחים מן העכו"ם לפי שא"א להתיכם, ומשמע שאם היה ניתן להתיכם היו טעונים טבילה אע"פ שאינם מקבלים טומאה ואין למדים דיני טבילת כלים הניקחים מן העכו"ם מדיני קבלת טומאה.

ובקובץ מבית לוי חלק ט"ו עמ' עז, הו"ד הגר"ש וואזנר זצ"ל בעל שבט הלוי שכלים המחוברים לקרקע הרי הם לדינא חייבים טבילה בברכה, וכמו שכתב בפתחי תשובה סק"א בשם החכמת אדם יעו"ש. ואולם עיין בחלקת בנימין סק"ג שכתב שיש להטביל בלא ברכה, ובמשמרת הבית פרק ג' ס"ט

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

שיש להטבילם בלא ברכה, וכן הו"ד הגריש"א בקונ' טבילת כלים להגר"י ישראלזון אות ו' ואות לה, אות סה יעו"ש.

האם כלי פלסטיק חייבים בטבילה

ואולם בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"ג סימן כג, כתב לדון בדין כלים חד פעמיים אם חייבים בטבילה, והעלה שמאחר ואינם מקבלים טומאה, לכך פטורים מטבילה, ומפשטות תשבותו שם נראה שהקיש את דיני טבילת כלים חדשים לדין קבלת טומאה, וכתב שם לדון בדין כלי אלומיניום שהוא מין מתכת חדשה שלא נמנה בין שאר מתכות התורה יעו"ש, ויתבאר בס"ד בדין כלי פלסטיק חייב בטבילה.

והנה בשו"ת מנחת יצחק ח"ג סימן עו ועח נקט שכלי פלסטיק חייבים בטבילת כלים, ומ"מ אף לדבריו כתב בספר קנין דעה הלכות טבילת כלים קו"א בסוף הספר סימן יח אות א' בד"ה ודע, שכתב שכל ספיקו שעל המנחת יצחק האם פלסטיק מקבל טומאה הוא רק בפלסטיק שעושים משרף היוצא מעצים וצמחים, וכמו שכתב להדיא בשו"ת מנחת יצחק ח"ד סימן קיד סק"ד, ולכן בזמנינו שכל הפלסטיק יוצר רק מנפט ולא מדבר היוצא מעצים וצמחים אף לדעת המנחת יצחק אינו מקבל טומאה ואין מי שמחמיר בזה יעו"ש, וכן כבר כתב בשו"ת להורות נתן ח"י סימן סא סק"ו שאף המנחת יצחק אינו מטמא בפלסטיק הנעשה מנפט. [ויתבאר עוד בס"ד במקומו בדין טבילת כלים לכלי פלסטיק].

בדעת המנחת יצחק האם מדמים דיני טבילת כלים לדיני טומאה וטהרה

בשו"ת מנחת יצחק ח"ה סימן לב כתב לדון לגבי דין תבניות חד פעמי וכתב שהרי זה תלוי בדברי השב יעקב, וכתב שם לדינא לצרף שיטת השב יעקב דאינו צריך טבילה יעו"ש, וכן מצינו בשו"ת מנחת יצחק ח"ח סימן ע' אות ב' לגבי דודי שימוש שכתב לצרף דברי השב יעקב לפטור דודי שמש מטבילה יעו"ש, וכן נראה ממש"כ בי"ד סימן קיד אות ד' שהוסיף לסניף את דברי השב יעקב יעו"ש. ואמנם העיר בספר טבילת כלים כהלכתה עמ' שפ שמדברי המנחת יצחק בתשובה בשנת תשכ"ה נראה דלא נקטינן כלל לדינא את דברי השב יעקב יעו"ש.

ולגבי דוד שמש שעומד לשתייה שיש בגגות בשביל מים של שבת, כתב בשו"ת מנחת יצחק חלק ח' סימן ע' אות ב שהרי הוא פטור מטבילה

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

יעו"ש. [והתבאר במקומו באינדקס טבילת כלים לגבי דוד שמש יעו"ש].
וכן בחוט שני טבילת כלים עמ' כב, כתב לפטור את הדודים הגדולים של
המים אף אם לא מחוברים לקרקע הרי הם פטורים מטבילה יעו"ש.

וכן נפק"מ לגבי ברז, ויתבאר במקומו בס"ד.

ולגבי כלי חשמל ע' שו"ת מנח"ש ח"ב סימן סו שנראה שיש לפטור
מטבילת כלים כלי חשמל בצירוף עוד סברא, וכן השיב הגר"א נבנצל
שליט"א באהל יעקב תשובות הפוסקים יו"ד

וכן נפק"מ לגבי מיני בר.

ולגבי מדפים של מקרר, ויתבאר במקומו, וראה עוד בזה בספר אהל יעקב
טבילת כלים תשובת בעל האבני ישפה זצ"ל שכתב בזה"ל: בדבר השאלה
מדף של מקרר שעשוי ממתכת או זכוכית אם חייב בטבילה כי לפעמים
מניחים עליו אוכל בלי כלי. לא נהוג עלמא להטביל מדף של מקרר. ונראה
הטעם משום שכבר הבאתי בשו"ת אבני ישפה (ח"א סי' קמ"ו) דעת
הפוסקים שהולכים אחר רוב תשמישו, ורוב תשמיש המדף הוא עבור כלים
שמכילים אוכל, וממילא אינו חייב בטבילה שהרי הוא עשוי לכלים ולא
לאוכל עצמו. עוד טעם שהוא עשוי לשמש דבר שמחובר לקרקע, שהרי
המקרר מחובר לחשמל שהוא מחובר לקרקע, וגם הוי מ' סאה וממילא
נחשב כמו קרקע. עכ"פ המנהג פשוט שלא טובלים מדף מקרר. עכ"ד.

**ולגבי תנור, וכיור נירוסטה שיש עליו שם כלי לפני שמחברים אותו לקרקע
דעת הפוסקים שהרי הוא חייב בטבילה**

נחלקו הפוסקים לדינא האם חייב בטבילה, לפי דברי השב יעקב נראה
דהוא פטור מטבילת כלים, ואמנם מדברי המשנה בכלים פרק טו משנה ב'
שדף של נחותמין שקבועו בכותל ר"א מטהר וחכמים מטמאים, ופסק ר"ח
כדעת ר"א, אבל דעת הרמב"ם בפירוש המשניות שם והרע"ב שם שהלכה
כחכמים, וכן כתב הרי"ף בחולין דף ה' ע"א יעו"ש, וכן כתב לדינא בשו"ת
הרשב"א סימן תת יעו"ש, וכן כתב בחכמת אדם כלל עג סי"ג ובנשמת
אדם ס"ק סו שאם היה לו שם כלי בתלוש ואח"כ חיברו לקרקע דינו
שמקבל טומאה אף עשאו ע"ד לחברו לקרקע וחייב טבילה, וכן כתב
בחידושי החת"ס עהשו"ע יו"ד סימן קכ סק"ו ובשו"ת גידולי טהרה, וכן
כתב לדינא בשו"ת שבט הלוי ח"ב סימן נז בד"ה כבר נשאלתי, שההיתר

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

של כלי תלוש שחיברו לקרקע שפטור מן הטבילה הוא היתר מפוקפק, וכן הסיק לדינא בשו"ת משנה הלכות ח"ט סימן קסד יעו"ש.

ומ"מ לכאורה בעינן שנעשה לשימוש בקרקע, אפילו שהקרקע לא מסייעת לו, וכמו שכתב הרמב"ם בפרק ט' מהלכות כלים הלכה א' וז"ל: כל כלי מכתת מקבלין טומאה חוץ מן הדלת והנגר והמנעול והפותה שתחת הציר והציר והקורה והצינור מפני שאלו עשויין לקרקע או לשמש את הקרקע אינן מקבלין טומאה עכ"ל, וכן נראה מדברי הרמב"ם בפירוש המשניות בפרק יא מכלים משנה ב' יעו"ש. וכן נראה מפירוש הרא"ש בכלים פרק ה' משנה ב' יעו"ש.

וכ"ז דלא כמ"ש בשו"ת נודה ביהודה מדהו"ת סימן קט שכתב שבעינן דוקא שהקרקע תהיה מסייעת בשימושו וכמו הדלת והנגר והמנעול כותב לדקדק כן מלשון הר"ש על מאי דקתני שנשעו לקרקע, ותשמישן עם הקרקע, ומשמע שצריך שהקרקע תסייע, והוסיף שכן נראה מהא דמבואר בגמ' בב"ב דף סו ע"א שדף של מתכת שחיבור לכותל טמא כרבנן אפילו אם נגמרה עשייתו אחר חיבורו בכותל, וקשה למה יגרע מאם היה עיקר עשייתו ע"מ לברו לקרקע דהא טהור וע"כ כיון שאין הקרקע מסייעת בשימושו טמא, ט"ש שכתב ליישב לפי"ז מאי צינור שחקקו ולבסוף קבעו הוי כלי ולא חשיב מחבור לקרקע ולא חילקו בין אם עשאו לקרקע או לא משום דסתם צינור יש לו לבזבזין מכל רוחותיו ואינו פתוח בצד הקרקע ולכן אין הקרקע מסייעת בשימושו יעו"ש, והסכים לדבריו בשו"ת בית שלמה חיו"ד ח"ב סימן פד, יעו"ש, ובספר הוראה ברורה עמ' 240 כתב להעיד ע"ד שמש"כ לדקדק מלשון הר"ש אינו מכורח שנראה שהר"ש בא לפרש לשון שנשעו לקרקע כדי שלא נפרש שהדלת נעשית לצורך הקרקע אלא לצורך האדם ולזה פירש תשמשו עם הקרקע והינו שמשתמשים עם הדלת על הרקע וכיוצא בזה כמו שכתב בפירוש הרע"ב שכתב נשעו לקרקע להשתמש ברקע והיינו על הקרקע ושכן כתב בהערות מכת"י רבינו בצלאל אשכנזי שנדפס בעוז והדר שהשיה לשון הר"ש ונעשו לקרקע לשמש לקרקע, ויעו"ש עוד בהוראה ברורה מה שהאריך בזה, והביא שכן העלה בגידלוי טהרה סימן ד' ושכן הסכים לדבר הרב מעיני מים סימן פח יעו"ש ופ"ח הנודע ביהדות סימן קלח חזר בו, ושכיוצא בזה העיר בשו"ת מהרש"ם ח"ג סימן ק בסתירת דברי הנודע ביהודה יעו"ש, ושכן העלה רבי יעקב כהן בתשובה יעו"ש, ועוד בהאי

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

ענינא איזה כלים נקראים שמקבלים טומאה ואיזה לא, ראה בספר מים רבים בעניני טבילת כלים עמ' עד מש"כ להאריך בזה יעו"ש.

קובץ באר התורה (קעג) פרשת נשא - שבועות

הוספות והערות לבאר התורה מס' קעג

הרה"ג אליהו לויין שליט"א, ירושלים עיה"ק תובב"א

לרבנים מזכי הרבים שלום!

בעניין הפשע וההתעללות בעולי מירון בל"ג לעומר פב.

מקופיא, אני מבין שהכרטיסים נמכרו ע"י המדינה (יתכן שאני טועה)

וזו ברור שאם המשטרע שהיא זרוע רשע של המדינה מנעה מלממש את זכות הכניסה,

או גירשה בעלי זכות שהיא חייבת להשיב את דמי הכרטיס .

לגבי חברות ההסעה אם שולם להם מראש, ולא נתנו להם לנסוע.

הרי מקופיא אם כבר יצאו לדרך, ואף הגיעו, שאינן צריכים להחזיר את התשלום.

אם יצאו לדרך ולא הגיעו כמדומה נדון בפ' ששי של ב"מ בשכר פועלים וירד גשם או הציף נהר

מה שמוגדר מכת-מדינה.

אם נמנע מהם לצאת לדרך מסתבר שחייבים לפחות החזר חלקי

ושוב לא הגעתי להוראה אפי' בדברים פשוטים של או"ח וכ"ש בחו"מ.

בתשובה כאן לא היה ברור לי מי הנתבעים

בתודה ובברכה

אליהו